

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XVIII. évfolyam 204. szám
2014. február

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap harmadik csütörtökén 17 órakor mindenkit szeretettel vár a Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől

Szent Khoszrov imája s megemlékezések

A diakónus folytatja az imát:

Általa add meg a szeretetet, állhatatosságot és az óhajtott békét az egész világnak, a szent Egyháznak és minden igazhitű püspöknek!

A szent liturgiára, mint áldozatra utal, amely meghozhatja a szeretetet, mely nélkül nincs emberi s keresztény élet. De igen fontos az állhatatosság is, hogy kitartsunk a jóban, ne tántorodjunk el, ne adjuk fel törekvéseinket, kitartsunk a kítűzött célok mellett életünk során. Ehhez nagyon kell óhajtanunk a békét. Enélkül az egyház sem élhet, nem tudja teljesíteni küldetését. De az ima még tovább megy, követve az ősi keresztény mondást: ahol a püspök (az apostolutód), ott az egyház; ezért említi őket!

Dr. Sasvári László

Örmény kódex-
mottóvum

*Szent Liturgia örmény szertartás szerint – Bp. 2006., 40-42. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Nagy családi körben emlékeztünk és terveztünk

A Fővárosi Örmény Klub januári műsorára késve érkezőknek már csak állóhely jutott a Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál konferenciatermében. A rendező Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat meghívójában szereplő Dr. Szentpétery Tibor, valamint Dr. Szarka György nevére zsúfolásig megtelt a terem. A jelenlévők nem csalódtak a programban.

A klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta, a rendező önkormányzat elnöke köszöntő szavai után bejelentette, a II. kerületi Örmény Önkormányzat döntött arról, hogy Dr. Szentpétery Tibort a kerület díszpolgárának jelöli, és halálának tízedik évfordulója előtt, már ez évben emléktáblát kíván állítani az Orlay utcában. Felelevenítette azt is,

dr. Issekutz Sarolta

hogy 2000-ben „az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Szongott Kristóf-díjat adományozott Dr. Szentpétery Tibor úrnak, a magyar történelmi sorsfordulók és épített örökségünk fotóművészeti dokumentálásáért, valamint a magyar-örménység kultúrájának

fenntartásáért, és a budapesti örmény katolikus lelkészség egyházi gondnokaként végzett áldozatos munkájáért, hálája és elismerése jeléül.”

Nagy taps köszöntötte a *Szentpétery család* megjelent tagjait. Sarolta felkérte *Padányi Gulyás Gáborné Szentpétery Mártát*, hogy „mintha otthon lenne családi körben”, tartson

előadást édesapja szerzteágazó tevékenységéről a filmbejátszás előtt. Márta összefoglalta édesapja életének legfontosabb momentumait, amelyről az előadás után a filmben részletesen is láttunk-hallottunk. (Az előadás szerkesztett változatát a 4–8. oldalon közreadjuk.) Az 56-os intézet munkatársa, Sárközy Réka által készített dokumentumfilmben a 83 éves Dr. Szentpétery Tibor felidézte azokat az emlékeit, amelyekre nagy szeretettel gondol vissza.

A januári program második részében Dr. Szarka György rendhagyó barangolást

A Fővárosi Örmény Klub januári közönsége

hirdetett meg őseink véráztat-ta földjére, az Isonzó-Doberdó hadszíntereire. „A száz évvel ezelőtt kezdődött I. világháború magyar hősei, áldozatai révén született meg a kicsi, csonka, de önálló Magyarország – kezdte Gyuri bácsi. – Ez a barangolás nem lesz záródokút, nem megy végig minden temetőn, nem lesz hadtörténeti tanulmányút, de mindenből lesz egy-egy kicsi. Az út során eljuttunk néhány múzeumba, temetőbe, szembeülünk a háború borzalmaival, szembeülünk azzal, hogy a háború Isten elleni véték. Ezzel szemben az út során ott lesz a csodálatos természet, az isteni teremtés nagyszerűsége, a természet harmóniája, a Júlia-Alpok szikláinak hófehérsége, az Isonzó smaragdzöldje, az Adria mélykékje. Ezért az utunk a szeretetről fog szólni, mert a szeretet az ellenpontja a gyűlölet tobzódásának. A korábbi három utazáson résztvevők szerint ez az út tulajdonképpen lelki gyakorlat.” A bevezető után fi-

Dr. Szarka György

gyelemmel végignéztük a több mint 120 kilométeres frontszakaszhoz kapcsolódó, a történeti emlékhelyeket és a természeti szépségeket bemutató vetített képeket Gyuri bácsi kommentálásában. (Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület ez évi programjának a 30-31. oldalon közreadjuk.)

Végül a klubest háziasszonya a soron következő programok ismertetését követően jó étvágyat és jó beszélgetést kívánt a pogácsa és az ásványvíz mellé.

A műsor végén dedikáltam Szentpétery Mártával a Pesthidegkúti Helytörténeti Füzetek sorozatban megjelent Dr. Szentpétery Tibor tiszteletére 2013. április 20-án, a Klebelsberg Kultúrkúriában tartott Emlékezés dokumentumértékű kiadványát. (Az emlékülés előadásait a füzetekben is folyamatosan közzéadjuk.) Szentpétery Mártával az előadás és a filmvetítés kapcsán arról is beszélgettünk, hogy minden pályázatot fel-

Fővárosi Örmény Klub

2014. február 20. csütörtök 17 óra

A Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme,
bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől

Műsor

Kali Kinga:

Örmény karakterológia a magyar irodalomban

Az örmény ember portréja magyar,
illetve magyar-örmény írók műveiben

Rendező: Fővárosi Örmény Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

kutatnak, és a Klebelsberg Kultúrkúria, valamint a Pesthidegkúti Helytörténeti Kör a hagyaték megmentése érdekében miként keresi a kapcsolatokat az anyagi bázis előteremtésére azért, hogy édesapja életének és munkásságának tárgyi emlékei, teljes hagyatéka a kutatók és a nagyközönség számára hozzáfér-

hetővé váljon. A fotótár bázisa megoldás előtt áll, a fotográfus Dr. Szentpétery Tibor életművének méltó bemutatását szolgáló kiállítóhely megteremtését vállalta a Klebelsberg Kultúrkúria, amely a hagyatékot a most még romos, de felújítás alatt álló régi pesthidegkúti községházában kívánja elhelyezni.

Padányi Gulyás Gáborné Szentpétery Márta

Dr. Szentpétery Tibor életéről

Tisztelt egybegyűltek, szeretettel köszöntöm Önöket!

Engedjék meg, hogy Édesapámról, **dr. Szentpétery Tiborról** néhány szót szóljak, mielőtt megtekintik az '56-os Intézet munkatársa, Sárközy Réka által 1989-ben készített portréfilmet.

dr. Szentpétery Tibor 1916. január 5-én született Budapesten régi magyar-örmény családban. Édesapja pénzügyminisztériumi főtisztviselő, édesanyja tanítónői végzettséggel rendelkezett. Egész életét Budapesten élte, szüleivel a Rottenbiller utcából az érettségi évében költöztek ki az akkor frissen parcelázott Gábor Áron utcai telken épült családi villába, amelyben élete végéig élt.

Az akkori Pasarétről nagy szeretettel beszélt: a Pasaréti út fölött teljes zöld alagutat képező fasorról (egyik oldalát az 5-ös buszjárat miatt kellett kivágni, mert két busz nem fért el egymással szemben); a Pasaréti ferences templomról és kolostorról, melynek az építési munkálataiban önkéntesként tevékenykedet, a környékbeli kertek gyümölcsöseiről, az akkor a környéket még meg-

Padányi Gulyás Gáborné Szentpétery Márta

határozó kukoricaföldekről, de a hamar megszerveződött társasági életről is.

A Szent István Gimnáziumban érettségizett, majd 1937-ben szerzett jogi diplomát a budapesti Pázmány Péter Egyetemen. Önkéntesként jelentkezett a frontra, és amikor hajmáskéri kiképzése után nem sokkal haditudósító pályázatot hirdettek, három anonim borítékban küldött be fotókat – ezekkel megnyerte mind az I., a II., és a III. helyezést. Ekkor élete nagy élménye, hogy a Bécsi Döntések eredményeképpen visszacsatolt Erdélyt a reguláris sereg előtt járva végig elmondhatatlan szeretetet tapasztalt katonai előfutárként.

A Don kanyarhoz 26 évesen, 1942 májusában egy haditudósító egység vezetőjeként került ki. Azelőtt is, a fronton is sokat fotózta Horthy István kormányzó-helyettest, haditudósítóként többször repült az általa vezetett gépen. A kormányzó-helyettes halála előtt 5 nappal, 1942. augusztus 15-én, mialatt itthon a Máriaremetei kegytemplomban misét mondtak szülei a hazatéréséért, sebesült meg a fronton, úgy, hogy a szeme előtt tartott Leica fényképe-

zőgépe fogta fel és térítette el a neki szánt lövedéket, ezzel megmentve életét. Augusztus végére érkezett haza a sebesülteket szállító vonattal, és csak Verebélyi professzor sebészi bravúrájának köszönhetően sikerült megmenteni karját az amputálástól. Sebesülése helyszínére nyolcvan évesen zárandokolt el ismét.

Felépülése után 1944-ben a haditudósító egység egyik parancsnokaként a tétényi Lanária laktanyában reprókat készített saját Don-kanyari képeiről – az eredeti tekercek az egész haditudósító anyaggal együtt később megsemmisültek.

1945-ben a német frontra vezényelték szintén haditudósítóként, ahol amerikai fogságba esett. A fogság ideje alatt az amerikaiak felismerték, hogy jó fotóssal van dolguk, ezért a legkorszerűbb fotóműhely- és labort rendezték be a tábor területén „Doktor Tibor” számára, akkor már polgári alkalmazottként. Az hadvezetés többször vette igénybe szolgálatait – a Sasfészekbe, több munkatáborba is a legelső amerikai felszabadító egységekkel vitték el, hogy dokumentumfotókat készítsen. Ezeket a negatív tekerceket azonban a képek elkészülte után a helyszínen elvették tőle, nála ezekből a történelmi felvételekből semmi nem maradt – emlékei azonban igen...

1945 szilveszterén úgy határozott, hogy nem tartja meg a neki felajánlott és már meglehetősen ismertségre és népszerűsége tette fotólabort Bad Aiblingban, 1946 tavaszán kalandos körülmények között hazaindult. Budapesthez közeledve a korábban egy patakmederben sziklahasadékba rejtett és vízmentesen – reá jellemző precizitással- csomagolt fényképezőgépet magához vette, ez lesz majdani fotóműtermi munkásságának első kelléke. Sok kaland után 1946 májusában érke-

zett meg Budapestre, ahol hazaérkeztekor édesanyja azonnal a Széher úti Szent Ferenc kórházba irányította, ahol nagybeteg édesapja „megvárta” fiát, akinek megérkezte utáni éjszaka halt meg.

1946 és 1950 között a Krisztina körúton üzemeltett egy nagyon népszerűvé vált műtermet Budai Gyermekek Fotó néven – elsősorban az I, II és XII kerületi családok vették igénybe nagy számban a szolgáltatásait.

Az eddigi fotós életútját „amatőrként” járta, saját intuíciói, önszorgalomból szerzett ismeretei felhasználásával. Azért, hogy a műtermet jogszerűen üzemeltethesse, 1947 októberében megszerezte a Fényképészek Ipartestületének Segédlevelét – a Mesterlevelet majd csak 1960-ban állították ki dr. Szentpétery Tibor számára.

A műtermi életnek egyik pillanatról a másikra véget kellett vetni 1950-ben: a Pénzügyminisztériumból megsúgták neki, hogy május 1-én államosítani fogják a fotóműtermeket. Egyetlen éjszaka csomagolta össze és vitte haza a műteremből mindazt, amit fontosnak gondolt (ma is megvannak a szórólapok, dekorációk, és főleg: a negatívok, valamint a fényképek regiszterei és adatolt csíkmásolatai) – és kezdett új lehetőségek felkutatásába.

1950-ben néhány hónapig a Kohó- és Gépipari Minisztériumban dolgozott, de egy díjnyertes fotója miatt, amelyet 1942-ben a csíksomlyói remetéről készített (*képünk) úgy rúgták ki, hogy még az fotólaborba sem mehetett vissza, csak a portán vehette át személyes holmijait.

Múzeumoknál próbált meg elhelyezkedni – a Nemzetinél, a Budai Várban, a Néprajzinál, stb. – mindegyiknél kb. 6 hónapot tölthetett el, mígnem menetrend-

szerűen megérkezett munkáltatójához az ú.n. „MIL”-lap (munkáltatói igazolólap) a „klerikális riporter” minősítéssel, ami miatt azonnal véget vetettek alkalmazásának. Végül 1953-ban egy kutatóintézetben, a HIKI-ben (Híradástechnikai Ipari Kutató Intézet) helyezkedett el barátaival segítségével, és ennek jogutódjától, a Tungsramtól ment nyugdíjba.

1952-ben nősült meg, felesége Scossa Piroska nyelvtanár volt, a Pasarét „Pirkó nénije”, aki nemcsak angolt, németet és franciát oktatott diákoknak-felnőtteknek egyaránt, hanem németet is tanító magánóvodájában 1957-től a nyolcvanas évekig a Rózsadomb és Pasarét gyermekeinek százainak adott megbízható alapokat az életre, iskolakezdésre.

Három lánya született: Márta, Mónika és Melitta.

Az 1956-os eseményeket az első perctől követte. Hajnalonként elment otthonról, a kabátja alá rejtett fényképezőgéppel dokumentálta az eseményeket. A képek egy részét még az események alatt kijuttatta a külföldi sajtónak. A negatívokat a padláson egy lomokkal feltöltött katonaláda alján elrejtve őrizte 1988-ig, amikor Felesége betegsége alatt ezeket az addigra már elfeledett Don-kanyari anyagokkal együtt újra elővette, kinyitotta.

Történelminek mondható kiállításokat rendeztek ezekből a képekből (1991-ben az '56-os képekből, 1992-ben a haditudósító anyagból rendezett kiállítást a Legújabb-kori Történeti Múzeum, majd a Hadtörténeti Múzeum, stb.), melyek az újdonság erejével lepték meg mind a szakmai, mind a laikus érdeklődőket. A kilencvenes évek elejétől felfigyelt rá a sajtó, közölték képeit, riportokat, filmanyagokat készítettek vele.

A nevezetes címlapkép (Pesti Hírlap. Melléklet: Képes Vasárnap. 1943. június 8. A képen Kissomlyó remetéje, Jakab Imre látható. Márk József atya, Országos Ferences Misszió, szíves közlése)

A budapesti örmény egyházközség gondnoka volt bő 3 évtizedig, szervezte az ottani életet, vezette az új templom építését az Orlay utcában, felelt az ottani gazdálkodásért.

Tevékeny életet élt mindvégig annak ellenére, hogy 85 éves korában, 2000-ben amputálták egyik lábát. A kényszerűen bezártabb életvitelt azzal tette teljessé, hogy Márta lánya segítségével feldolgozta az addigi munkásságát, albumokat szerkesztett, számos további kiállításra készített tablót, előadásokat tartott iskolákban – és élte tovább szerteágazó társadalmi életét számos hűséges barátja segítségével.

2005. február 20-án hunyt el 89 évesen. Hamvait – kérésének megfelelően – a

Börzsönybeli Tűzköves forrásnál szórták a patakba a Reá emlékezők.

Dr. Szentpétery Tibor hivatalos munkája mellett végzett tevékenységei szerteágazóak voltak.

Egyfelől a megélhetési kényszer diktálta családi- és portréfotózás végigkísérte életét: a Krisztina körüli műterem közönsége továbbra is igényt tartott szolgálataira, saját maguk és ismeretségi körük mindvégig rendszeresen hívta dr. Szentpétery Tibort a családi események megörökítésére. Éjszakánként hívta elő a picit, egy négyzetméteres otthon berendezett laborjában a képeket, melyeket kis papírzacskókban adtuk át az érte jövő, szinte már baráti ügyfeleknek.

Másfelől elkötelezett természetjáró volt. Egyetemista korában barátaival turistatársaságot alapítottak, melyet „Taplósoknak” neveztek el, és amely a mai napig létezik: a többedik generáció évente legalább egyszer találkozik. Részben a Taplósokkal, részben más barátokkal, de sokszor egyedül túrázva bejárta Magyarország és a környező országok akkor látogatható hegyeit, természeti szépségeit – így a Tátrában, Erdély havasaiban is többször megfordult (határkőről-határköre végigjárta- és fotózta Nagy-Magyarország ezeréves határait Orsovától Dévényig a Kárpátok csúcsain, gerincútra keretében, talán 5 részre bontva). Útjairól mindig fényképekkel (fekete-fehér képekkel és színes diapozitívokkal) tért haza.

Rendszeres előadója volt a TIT-nek és sok egyéb ismeretterjesztő klubnak, szervezettek. A természetjáráshoz kapcsolódott a tájékoztatósi futóversenyek szervezése, fotózása is – az első tájfutó szabályzat elkészítésében is részt vett 1948-ban.

Egyik mátrai túrája alkalmával (1953) az éppen elhagyott – és akkor még tit-

kolt - recski haláltáborba tévedt, ahol már nem volt senki, csak egy csajka az asztalon...

Nemcsak Magyarországon fotózott, hanem – főleg – Erdélyben is, ahol pl. a háború alatt, amikor kb. egy évig állomásozott Csíksomlyón (Csíkszereda katonai parancsnoka volt 1942-ben). Ekkor készített emblemikus fényképet Jakab Imre remetéről, amint a Salvator kápolna előtti kőkeresztnél imádkozik, mely a Vasárnapi Újságban, mint díjnyertes fotó szerepelt a címlapon – ezért a képért veszítette el az állását 1950-ben.

Amikor Ceaucescu falurombolási határozatáról tudomást szerzett, egy barátját kérte meg, hogy rozzant Trabantjával vigye el Erdélybe (ő politikai megbízhatatlansága miatt, bár az ötvenes években levizsgázott autózéletről, jogosítványt nem kaphatott, később pedig, mivel gépkocsi-vásárlásra úgysem gondolhatott a család, már nem is ambicionálta a vezetői engedély megszerzését). Saját elhatározásból és költségen az általa feltérképezett erdélyi százsz erődtemplomok jelentős részét felkereste dokumentálási szándékkal. Bár nem gondolta, hogy az ott készült anyagot valaha is publikálja, később két nyelven is kiadott az Officina Nova egy albumot ezekből a képekből. A magyar nyelvű album címe: Az Olttól a Küküllőig 25,000, a német nyelvű Gottes feste Burgen 17,000 példányban jelent meg. Ma már mindkettő antikváriumi ritkaságnak számít.

A múzeumoknak elkötelezett dokumentaristájává vált. A Budai Vár háború utáni feltárását végigfotózta, azok a nagyméretű nagyítások, melyek évtizedekig a Vár belső termeit díszítették, majdnem mind az ő felvételei voltak. A Néprajzi Múzeum teljes cseréptárát ő fotózta

dr. Kresz Mária „Panni néni” munkatársaként. Az Aquincumi Múzeum ásatásait, a víziorgona teljes restaurálását dr. Kaba Melinda vezetésével követte végig – ez idő tájt a múzeológusok publikációinak jelentős részét dr. Szentpétery Tibor fotóanyaga illusztrálta.

Budapestet szenedélyesen szeretete és nagyon ismerte. Nyugdíjba vonulása után a Ráday-féle Városszépítő/Városvédő Egyesület fotóegységét évtizedekig vezette, az épületek dokumentálását megszervezte, kiállításokat rendezett, és az egyesületi klubélet meghatározó személyisége volt. Az egész „városvédő” anyaga megtalálható a hagyatékában. Ennek a tevékenységnek az egyik „mellékterméke” Az atlaszok, hermák és kariatidák c. könyv, amely a budapesti homlokzatokon található emberábrázolásokat örökíti meg – ez a kereskedelmi forgalomba nem került kiadvány évekig a Városvédő Egyesület reprezentatív ajándéka volt.

Szintén ennek a tevékenységnek egyik sajátos oldalhajtása, hogy feltérképezte, majd fizikailag is felkutatta a Budapestet övező határköveket. Éveken keresztül tanulmányozta a kőállítás rendszerét, majd ásóval, kamerával járta a helyszíneket, kaparta ki az árkok mélyéről, kutatta fel a kertek sarkaiban fekvő vagy álló köveket, és kérte az illetékes kerületi tanácsot/önkormányzatot, az illetékes múzeumokat a megtalált kövek helyreállítására, konzerválására, szükség esetén biztonságba helyezésére. Ebből is önszorgalomból készített egy hiánypótló kiadványt, mely a Városvédő Egyesület gondozásában jelent meg.

Ugyancsak az épített örökség iránti tisztelettől és szeretettől hajtva dokumentálta végig többek között a Budai Várban az épület-homlokzatokat, a Szentendrei

Óvárost, és Veszprém régi épületeit is.

Elkötelezett, polgári, keresztény beállítottságú ember volt mindvégig, a hazáját, városát és a természetet szerető, az elvehez és barátaihoz hű, a XX. század második harmadától minden lehetséges eseményt és látnivalót dokumentáló, a kor szakos hagyatékot rendezetten hátrahagyó dr. Szentpétery Tibor.

Honlapjára (www.szentpetyerfoto.hu) eddig csak az 1956-os fotói kerültek fel – a hagyaték nagy része, a kb. 12,000 színes, keretezett diapozitív (amelyek fakulnak, az idő múlásával egyre rosszabb állapotba kerülnek), és a kb. 110,000 fekete-fehér negatív feldolgozásra vár. Az örökösök úgy döntöttek, hogy bár több múzeum is igényt tart a szakirányú fotókra, az egész fotóanyagot egyben tartva, a tárgyi emlékekkel (fotólabor, műtermi kellékek, világáborús relikviák, turista-felszerelések) kiegészítve közös elhelyezést kerestek az egész hagyatékna. A Pesthidegkúton működő Klebelsberg Kultúrkúria a tervei szerint szívesen befogadja, sőt, egy tudás- és oktatáscentrum magjaként kezeli majd a hagyatékot, de annak a feldolgozására saját anyagi forrásai nincsenek. Az örökösök a Kultúrkúriával együttműködve keresik a lehetőséget a szükséges erőforrások – pályázati, vagy egyéb- úton történő előteremtésére, hogy dr. Szentpétery Tibor korszerű életművét megmenthessék, bemutathatóvá és kutathatóvá tegyék az utókor számára – minden erre irányuló segítséget, támogatást hálással fogadva.

(A Fővárosi Örmény Klubban 2014. január 16-án elhangzott előadás szerkesztett változata)

Házzszentelés az Erdélyi Örmény Gyökerek irodájában

Február 3-án délben váratlanul meglátogatta *Avedik Hovaneszján* atya *dr. Issekutz Saroltát* az egyesület irodájában, hogy házzszentelést végezzen, *Zsigmond Benedek* közreműködésével. A házzszentelés előtt rövid magyarázatot tartott a házzszentelés lényegéről és szimbólumairól. A szertartás célja, hogy távol tartsa a látható és láthatatlan ellenségeket. A házzszentelés során a pap megáldja a vizet, a sőt és a kenyeret. A víz a keresztségre emlékeztet bennünket. A keresztség révén keresztények lettünk, a mennyei Atya gyermekeivé váltunk, és nem vagyunk többé egyedül életünk nehézségeiben. Krisztus szavai szerint a keresztények a föld sója. Ahogyan a só ízt ad az ételnek, ugyanígy a keresztények ízt adnak a világnak, közvetítik az evangéliumot. Végül a kenyér az Oltáriszentségre emlékeztet, amely Krisztus teste. A kenyér erőt ad ahhoz, hogy munkánkat végezzük, ugyanígy az

Oltáriszentség erőt ad nekünk, hogy keresztény küldetésünket teljesítsük.

Köszönjük, hogy megerősített hitünkben, a magyarörmény közösség összetartásának, jövőjének sikeres megvalósításában, a 2014. évi választások győzelmében.

M-ZS

Zsigmond Benedek, Avedik Hovaneszján és dr. Issekutz Sarolta

Felhívás

A tavaly és idén megjelent 2 kötetes lexikonszerű mű feldolgozta 78 magyarörmény képző- és iparművész, művészettörténész munkásságát, bemutatva néhány alkotásaikat is. Ezzel sokat tettünk az erdélyi magyarörmények magyar kultúrába beágyazott művészetének megismertetéséért. Azóta már bővült a kör, várunk további művészek jelentkezését, bejelentését.

Ezen sorozatba illően szeretnénk csokorba gyűjteni és megjelentetni az *irodalom* területén ismertté vált magyarörmény írókat, költőket, irodalomtörténészeket is. Ugyancsak megkezdjük a *színészek, filmszínészek, előadóművészek* lexikonjához is a gyűjtést.

Kérjük minden kedves Olvasónkat, hogy segítsenek minél több örmény gyökerű művészt felkutatni, örmény gyökereiket megismertetni! Ezzel tudjuk biztosítani azt, hogy a magyarörmény gyökerűek művészetét, mint a magyar kultúra részét, megismerje és megőrizze a jövőnek nemcsak az örmény közösség, hanem a magyar művelődéstörténet is.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kiadó (magyar.ormeny@t-online.hu)

Simó Márton

Két könyv az Örmény Klubban

A székelyudvarhelyi Magyar-Örmény Kulturális Egyesület által működtetett Örmény Klub igen gyakran szervez emlékezetes programokat.

Luca napján is ilyen rendkívüli estet tartottak. Bodurján János zenetanár, a Palló Imre Zene- és Képzőművészeti Szakközépiskola igazgatója, nagybátyja, néhai Bodurian Magardici János örmény katolikus pap Vörös Hold című kötetét dolgozta át és adta ki újra, Szálasy Ferenc nyugalmazott bankhivatalnok és vállalkozó pedig, aki mindössze tíz éve ír, ötödik önálló kötetét tette le az olvasó asztalára.

A Bodurján (Bodurian) család kálváriája 1915 áprilisában kezdődött, amikor a török hatóságok kitelepítés ürügyén sivatagos vidékekre kényszerítették az örmény civil lakosságot, ahol gyakorlatilag magukra hagyták őket – több százezer áldozatról van szó –, akik aztán a következő hetekben-hónapokban az éhínség és a betegségek következtében pusztultak el. Törökországban egykor kétmillió örmény élt. Volt ugyan egy jelentős diaszpórájuk Konstantinápolyban és környékén, de nagyobb tömbben Kelet-Anatóliában éltek. A mai Örményország tulajdonképpen önmagával határos, szent hegyük, az Ararat is ma török területen található. Mivel az örmények – akik az egyik legősibb államilag is elismert keresztény egyházzal rendelkeznek – Európa és Ázsia találkozásánál élnek, folyamatosan harcban álltak az átvonuló népekkel, illetve a legkülönbözőbb kultúrákkal. Az örmények vándorlása jórészt ebből az állandó bizonytalanságból és a kereskedőszellemből fakadt. Első közösségeik már a 14-15. században feltűntek Moldvában, majd onnan

Erdélybe telepedtek át. Erdélyi közösségeik is több száz évesek. A Bodurian család is sikeresen asszimilálódott, Erdélyben, Székelyföldön a magyar identitást választotta. Az örmény plébános írásai éppen ebből a szempontból vizsgálva a legizgalmasabbak, hiszen szó esik benne arról a folyamatról, amikor meg-megszakad, majd a történelmi töréspontok mentén (első világháború) ismét kiújul a moldvai ággal való kapcsolattartás, amelyben immár nem a nyelv, hanem a családi ereklyék és a vallási hagyományok által villan fel bennük az örmény öntudat utolsó szikrája.

Ebben a beilleszkedési folyamatban látni, hogy a moldvai környezetben megmaradók új hazájukhoz olyan hűséggel ragaszkodnak, mint a kisebbségi sorba kényszerülő erdélyi véreik, akik immár magyar-örményekként osztoznak a mi sorsunkban 1918 után. Jó lett volna ilyen szempontok szerint gondozni a szöveget, és tüdősebb lett volna részletekre kitérő elő- vagy utószóval is elláttni, hogy könnyebben tájékozódhasson az időben és földrajzilag távolabb tartózkodó, késői olvasó.

Szálasy Ferenc A székely havasok kincse című több műfajú könyvében azt a mesélőkedvét látjuk viszont, amelyet korábbi munkáiban már megismerhettünk. Az a székely világ villan fel, amelyet zsenge gyermekkorától, a múlt század harmincas éveitől kezdődően láthatott maga körül, azok az élmények képezik egyik-másik történetének szövetét, amelyeket később tapasztalt meg az udvarhelyszéki barangolások során. Tagadhatatlan, hogy Sütő András emléke és hatása is jelenlevő, hiszen Sikaszóban vilaszomszédok voltak, számtalan közös be-

szelgetés, téma lappangott Szálasyban, aki aztán „igazi” nyugalomba vonulása, az íróbarát halála után ébredt rá arra, hogy ez az élményréteg írott formában is papírra kívánkozik. A mives novellák és elbeszélések mellett igen érdekes a szénégetőkkel készített riport. Olyan szegmensét fedezte fel a mai székely valóságnak, amelyért a homoródalmási és a lövétei határ legel-

dugottabb zugaiba kellett elmenni. Szálasy Ferenc nyolcvanévesen is értő szemmel és füllel jár a világban. Figyel, jegyzetel, értelmez és következtet. Azt nyilatkozta a minap, hogy van mondanivalója bőven, s azt egy következő regény keretei közt készülni majd közreadni. Jó egészséget, sok olvasást és jó találkozást a következő könyvvel!
(*Udvarhelyi Híradó – 2013. dec. 16.*)

Gross Arnold képeit saját tanárai is megvették

A II. kerületben élő, világszerte elismert művész képeiből 84. születésnapja alkalmából a Gellért Fürdőben, valamint egy belvárosi kávézóban nyílt kiállítás. Gross Arnold gyerekkoráról, művészetéről és szenvedélyeiről mesélt lapunknak.

Gross Arnold életvidám, restaurátori aprólékossággal készített képeibe könnyű beleszeretni. Rézkarcaiban minden benne van, ami az ember szívét jókedvre hangolja: az örömszínei, a gyerekkort idéző kedves játékok, álomszerű tájak repülő csodalényekkel, nagyvárosi bérházak apró díszítésekkel megfestve, titkos mesélő kertek.

gozik. Egy-két művet minden évben megalkot, legutóbb például egy karácsonyi témájú képet készített.

Már fiatal korában is sokan vették a képeit – igaz, akkor még fillérekért. Gross Arnold büszkén mesélte, hogy a tanárai is vásároltak tőle. Képei bejárták a nagyvilágot, Ma-

gyarországon kívül Los Angelesből Londonon át Bombay-ig kiállították az alkotásait. A művész mesélt szenvedélyéről is. Lelkes madártartó és megszállott játékgyűjtő. Régebben különleges madarai is volta, például kakaduja, most pintyet tart. Gyerekkora óta gyűjti a vonatokat, van köztük olyan nem mindennapi típus is, amely néhány milliméteres sínen közlekedik.

Játékmozdonyait nagyon szereti, nem véletlen, hogy sok képének főszereplői.

NZSA

(*Budai Polgár 2013/23 – december 9.*)

Magyar Örökség-díjas az EKE

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület országos küldöttsége 2013. szeptember 21-én vehette át a Magyar Örökség-díjat Budapesten. A Magyar Tudományos Akadémia dísztermébe székely ruhában és kalotaszegi népviseletben érkeztek a képviselők: Dezső László elnök, Deák László, Kiss Tibor és Péterffy Anna-Erzsébet alelnökök, Veres Ágnes titkár, valamint Balázs Katalin, Dukrét Géza és Ferenczi Júlia.

Dr. Polgárdy Géza

Nagy Elődeink:

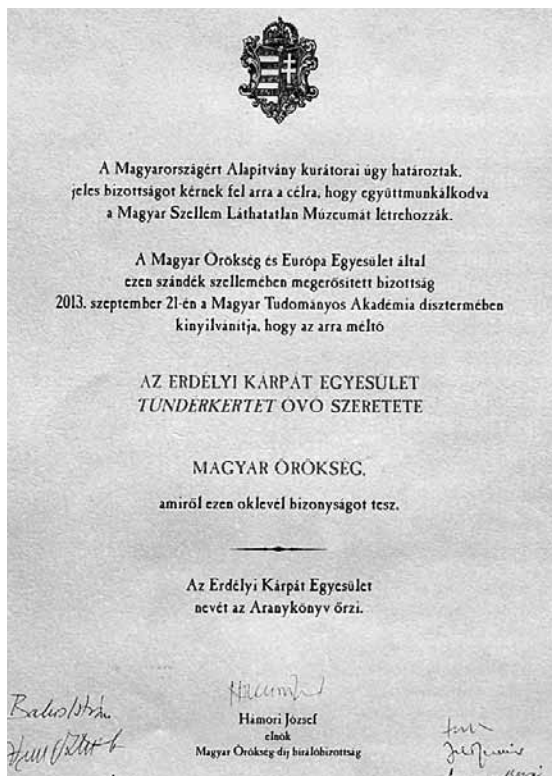
Merza Gyula, az EKE első krónikása

„1891. január 12-én 300 taggal megalakult az Erdélyi Kárpát-Egyesület (EKE) gr. Bethlen Bálint Torda–Aranyos megyei főispán elnökle és Radnóti Dezső hírlapíró titkársága mellett... A turistaság eszméje gyorsan terjedt, rendre alakultak a vidéki osztályok, majd Feilitzsch Arthur báró erdőigazgató, mint alelnök, később elnök rendezni kezdte emlékezetes sziklaavató kirándulásait, melyeken az erdélyi társadalom színe-java részt vett, Erdély történeti családjaival az élen” – olvashatók dr. Siklóssy László *A magyar sport ezer éve* (Bp. 1929) című könyvében Merza Gyula sorai, aki Erdély turistavilágáról írt itt

De nem csak itt!

Az EKE első krónikása, több mint 300 turistatárgyú írás szerzője már 1921. június 30-án jelentkezett a kolozsvári *Ellenzék* című lapban *Az EKE 30 éve* című írásával, majd az ugyanitt megjelenő Erdély című honismertető folyóirat 1930. évi 4–5. számában jelentette meg *Az Erdélyi Kárpát-*

Egyesület története. 1891–1930. című, 47 oldalas tanulmányát. De említsük meg a

30 éves EKE múzeum című írását is, amely a Keleti Újság 1932. november 1-jei számában látott napvilágot.

A hasonló témájú Merza-íráskor még hosszasan sorolhatók lennének, itt és most csupán taláalomra említetünk meg közülük néhány korai keltezésűt. Mégpedig azt bizonyítandó, hogy valóban az erdélyi turisztika első, mindenki mást megelőző krónikását tisztelhetjük személyében.

Merza Gyula fiatalon

Örmény származású családban, Merza Joachim és Simai Jozefa fiaként Kolozsváron született 1861. február 25-én. Gimnáziumi tanulmányait 1879-ben fejezte be szülővárosában, s ugyanitt kezdte meg, majd Bécsben folytatta egyetemi stúdiumait az orvosi karon. Szemgyengése miatt azonban felsőfokú tanulmányai abbahagyására kényszerült. Ezután gazdasági pályára lépett, s 1890–91-ben Szabó József szászfenesi uradalmában kezdte meg a gyakornokoskodást. Innen rendszeresen elsétált a Leányvárra, és a Bükk erdeibe is, közben pedig – szinte észrevétlenül – egész lényét áthatotta a természet szeretete. Életének innen számítva két meghatározó eszméje volt: az örménység kultúrájának kutatása és ápolása, amely családjára, ősei iránti feltétlen tiszteletéből fakadt, valamint a turisztika, melyet több mint öt évtizeden át, szinte példa nélküli szívóssággal és kitartással „művelt”. Mint armenológus, egyik kezdeményezője volt a szamosújvári Örmény Múzeum létrehozásának, az Armenia című örmény lap cikkeinek pedig gyakori szerzője.

Az EKE iránt már akkor érdeklődött, amikor még csupán e szervezet létreho-

zásán fáradoztak a kezdeményezők, s persze, hogy az alakuló közgyűlésen is jelen volt Kolozsvárott, a városháza dísztermében. A megalakulást követő 1892-es évben az egyesület helyi osztálya jegyzőjévé választotta, két év múlva pedig már az EKE főpénztárosa lett. Közben 1893-ban, atyja halála révén Bihar megyei földbirtokos lett, s ez megélhetését a továbbiakban önmagában is biztosította.

1896-ban – a Millennium alkalmából – javasolta az EKE-nek, hogy Kolozsvár közvetlen környékének legmagasabb, 833 m magas pontját nevezzék el Árpád-csúcsnak. Indítványát elfogadták. Az EKE építő-műszaki, irodalmi és útjelző bizottságai feladatainak ellátásában éppen úgy részt vett, ahogy kivette részét a balneológiai szakosztály munkájából is.

Legtöbb eredménnyel járó egyesületi tevékenysége azonban az EKE külföldi kapcsolatainak létrehozása terén mutatkozott meg. Amikor 1898-ban megalakult az EKE külföldi bizottsága, elnöke Merza Gyula lett. Ezután rendszeresen tett látogatásokat a nagyobb külföldi alpesi kluboknál, s kifejezetten az ő szervező és kapcsolatteremtő tevékenységének köszönhetően az EKE-nek 1914-re harminckét külföldi egyesülettel volt állandó összeköttetése.

Mindeközben arra is futotta erejéből és idejéből, hogy kedvtelésből, a saját örömére, az utazás szeretetétől áthatva beutazza Európa csaknem valamennyi országát.

Élményeiről számtalan cikkben és útirajzban számolt be, így *Úti emlékek a tavak országából* (Kolozsvár, 1895.) és *Svájci képek* (Kolozsvár, 1897.) című könyveiben.

Elmondható, hogy Merza Gyula az erdélyi turistaság történetének azon nagyjai közé sorolható, akiknek tevékeny és alkotó életük minden jelentős mozzanatára egy rövid évfordulós megemlékezés keretei között lehetetlen kitérni. Ám ezt előrebocsátva sem hagyhatjuk említés nélkül azt a kiemelkedő szerepet, amelyet az EKE Néprajzi Múzeumának létrehozásában betöltött. Emlékeztessünk rá, hogy ennek megnyitására 1902. október 12-én, (Hunyadi) Mátyás kolozsvári szobrának leleplezése napján, a Fadrusz János alkotta szobor közelében, a Mátyás-szülőházban került sor. Csak természetes ezek után, hogy a múzeum egyik vezetője Merza Gyula lett...

Fentebb már említettük az Erdélyben 1930-ban közzétett egyesület-történetét. Tegyük most hozzá, hogy az EKE említett folyóiratának öt éven keresztül (1903–1908 között) Merza szerkesztője is volt, azaz idejéből lapszerkesztésre is futotta.

Aztán valaha nagy divat volt kirándulásokra ún. „lépésmérő” műszert vinni, amelynek mutatója a turista minden egyes lépésénél eggyel tovább haladt, így mutatva ki a túra végén az összes megtett lépés számát. Merza a körülötte gyülekező turistákból megszervezte a Lépésmérő Társaságot, s ennek tagjai minden útjukra magukkal vitték műszerüket, annak rend-

Az idős Merza Gyula

je és módja szerint pontosan mérték a megtett lépéseket, majd hazatérve ezen adatokat gondosan adminisztrálták is.

Merza Gyula 1933. július 23-án legkedvesebb túrahelyszínén, a Kolozsvár közeli Bükk-erdőben ünnepelte ezredik itteni, a Lépésmérő Társaság tagjaként tett kirándulását. Ebből az ünnepi alkalomból dr. Tompa Kamill indítványára Merza Gyulát Turista ezredes címmel tüntették ki, a Rókadombot pedig Merza-kilátónak nevezték el. Majd a Bükkbe

járásának 60. évfordulóján, 1936. szeptember 15-én a lépésmérők ismét köszöntötték a „nagy öreg”-et, aki ekkor már 1047. bükki kirándulását tette, s ez egyben 10 ezer kilométer gyalogos megtételét is jelentette. 1942. október 27-én az EKE díszközgyűlése menedékházat is elnevezett a jeles turistáról, a november 21-i közgyűlésen pedig tiszteletbeli elnöknek választották.

Utolsó kirándulását 1943. október 24-én tette a Hójába, amely már az 1120. Kolozsvár környéki túrája volt. Kevéssel ezt követően, 1943. december 15-én Merza Gyula, az EKE korai történetének (is) atyja, s hiteles első krónikása elhunyt.

Ennek pedig 2013 végén, vagyis hamarosan lesz hetvenedik évfordulója.

Az alkalom adott, az említett napon pedig az EKE egészen biztos, hogy megemlékezik majd Merza Gyuláról, házsongárdi sírjára pedig virág is kerül. Megérdemli...

(Erdélyi Gyopár – 2013. 5. szám)

Dr. Puskás Attila

A házszentelés a teológia tükrében

Sokan úgy vélik, hogy a házszentelés egy szép, de alapvetően vidéki szokás. A jelenet mindannyiunk számára ismerős. Havas-ködös utcán megjelennek a csengettyűsők, hogy bejelentsek a házszentelő papot. A ház asszonya a nagy-, vagy tisztaszobában előkészíti, majd meggyújtja a gyertyát, amikor megjelenik a házszentelő pap, a kántor és néhány ministráns kíséretében. Felcsendül az ismerős ősi ének: „A királyok királyának, Jézus Krisztusnak...”. Az imádság után a pap szenteltvízzel meghinti a házat, a karácsonyfát, majd a kántor krétával az ajtófélfára felírja az évszámot és közéje a három királyokat jelző GMB betűket.

Az emberek többsége általában mindebben egy, elsősorban katolikus szokást lát, és csak kevesen tudják, ismerik az ünnep mélyebb teológiai, és ami talán ennél értetlenebb, a vallásoktól és felekezetektől független antropológiai összefüggéseit, vagyis azt, hogy ez az ünnep alapvető és mély emberi igényekre válaszol.

Valóban igazuk van azoknak, akik úgy tudják, hogy a szokás elsősorban a keleti és nyugati egyházak gyakorlatához kötődik. Liturgikus ismereteink szerint az egyházak január 6-án ünneplik Vízkereszt ünnepét, és ezután, a vízszenteléssel kezdődött a házszentelés. Az ünnep egyetemesen 312–325 között kezdett terjedni, mint Krisztus születésének, keresztségének, a kánai menyegzőnek és a Háromkirályok (napkeleti bölcsek) látogatásának ünnepe. Hamarosan eltolódtak a hangsúlyok: míg a keleti kereszténység inkább *Urunk keresztségére* emlékezik (ezzel függ össze a vízszentelés), addig a nyugati egyház a hang-

súlyt inkább a *Háromkirályok* látogatására helyezte, minekutána Karácsony átkerült a *Sol Invictus* római ünnepének, és Mithrász születésének napjára, december 25-ére. A nyugati egyházban némely helyen ehhez kapcsolódik még a tömjénszentelés szertartása. Liturgikus szempontból tehát ezt a sokrétű és gazdag jelentéstartalmat hordozza a házszentelés. Az év eleji házszentelésről Magyarországon legkorábban Mátyás király idejéből tudunk.

Ezen rövid előadásomban az ünnep alapvető antropológiai jelentését, héttérét szeretném boncolgatni, majd bemutatni a szokásban szerepet játszó szimbólumok jelentéstartalmát.

Az első alapvető kérdés tehát, hogy miért is igénylik az emberek, hogy évente egy alkalommal a pap megszentelje házukat. Pusztán szokás lenne? Egészen biztos, hogy az esetek többségében az. A házszentelés „igényének” mélyén azonban egy alapvető emberi tény fedezhető fel. A Rudolf Otto nyomán kialakuló vallástörténet kihangsúlyozza, hogy nem csak a vallásos ember, hanem az ember számára „*a tér nem homogén*”, azaz nem egységes, törések vannak benne. Vannak vidékek és helyek az ember életében, amelyek *többletjelentés-tartalommal* bírnak, mert minőségileg különböznek a többi helytől: ilyen lehet az otthon, az első szerelmet övező táj, a tanulmányok vagy első munka helye, stb. – ezek az ember egyénenként változó magánvilágának „*szent*” helyei.¹ Az ember állandóan vágyik és vonzódik ezekre a helyekre, és amikor ott van, akkor egy mély boldogság-

¹ Vö. Eliade, M., *A szent és a profán*, Európa, Budapest 1999, 15 k.

ézés, nyugodtság, vagy ahogyan mondani szoktuk, nosztalgia keríti hatalmába. Ezek a helyek tehát mások, mint a többi, mondhatni profán helyek, és „elnosztalgizunk”, amikor ott vagyunk.

A vallási megtapasztalás nem különbözik ettől, csak minőségében más. A természetfeletti nyitottságban élő ember számára a természetfölötti világ betörése is megtöri a tér homogenitását. Mindenki tudja, hogy a templom szent hely, mert az ajtón, a küszöbön túl „Isten lakozik”. Szent hely az isteni hierophánia, az Epifánia, a megmutatkozás helye, és megváltozik a hely jellege, mert többlet-tartalmat kap. Bizonyára ismerős a Kivonulás könyvében az égő csipkebokorról szóló történet. „*Ne jöjj ide közel* – szól az Úr Mózeshez – *vedd le sarudat lábadról, mert a föld, amelyen állsz, szent.*” (Kiv. 3,5). Szent, mert Isten van ott.

A két tapasztalatot – a nem-vallásos és vallásos tapasztalatot – az köti össze, hogy az ember számára a szent hely az igazi, jelentőséggel bíró hely és tér a többi mellett. Itt nosztalgizik az ember, és a nagyváros utcájából a nyugodt templomba lépő embert „mellbe vágja” az „egészen más” világ nyugodtsága.

De milyen többlet-tartalommal bír ez hely? A házszenelés kifejezés a latin *benedictio domorum* szerencsétlen fordítása. A latinban ui. nem a házak megszenteléséről van szó, hanem (csak) *benedictio* – ami szószerinti fordításban egy „jó-mondást” jelent, vagyis, hogy erről a házról jól mondanak, ennek a háznak jól kívánnak Isten nevében, aki minden szentség forrása és minden áldás adója. A megfelelő teológiai szak kifejezés azonban az *áldás* fogalma. Ószövetségi értelemben a *berakhat* kifejezés az isteni áldás elhangzásával fel szabaduló *egészséget, termékenységet, szerencsét, sikert* jelöli, amely Istentől szá-

mazik, és amely már a teremtés első pillanataiban felcsendül: „*Legyetek termékek, szaporodjatok, töltsétek be a tengerek vizét, s a madarak is szaporodjanak a földön.*” (Ter 1,22). Jahwe bőségesen megáldja teremtményeit, az ösátyákat, Ábrahámot, a hűségeseket, mint Jóbót, családjukkal együtt, Izrael egész háza népét, ahogyan ezt a zsoltáros nagyon szépen kifejti: „*hiszen te megáldod, Uram, az igazat, kegyelmed pajzsként borul följe*” (Zsolt 5,13).² Isten áldása tehát erő, egészség, jólét, szerencse, bőség az igaznak, azaz annak, aki Isten útján jár.

Ugyanezt a gondolatmenetet találjuk az Újszövetségben is, elmélyítve. Kifejeződik, hogy azért küldte Jézust az Atya, hogy megáldjon bennünket: „*Az Isten elsősorban nektek támasztotta szolgáját, hogy megáldjon titeket, s így mindegyikőtök elforduljon a bűntől.*” (Ap Csel 3,26) Az áldásnak nem (csak) „külső” hatása van, mint a bőség, a szerencse, a jólét, stb., hanem lelki hatása kerül előtérbe, ahogyan Szt. Pál apostol is fogalmaz: „*Krisztusban Isten minden lelki áldással megáldott minket.*” (Ef 1,3). És talán ez az, amit az ember Istentől vár, és amire a leginkább vágyik: a lelki békére, arra, hogy elfogadott legyen, hogy szeretve legyen.

Talán erre utal a házba belépő papnak a felhívása, az un. köszöntés: „*Békesség e háznak*” – amire a válasz: „*és a benne lakóknak*”, „*minden lakójának*”. Áldás, béke, szeretet, jólét, biztonság, szerencse, tehát megannyi pozitív töltetű tartalom kíséretében az a személy és helyet, akire és amire Isten bőséges áldása száll – ez a hatása az áldást fogadó emberre és hajlékára.

A kereszténység is egy nagyon konkrét vallás, az embernek és emberről szól,
² Vö. J. Scharbert, *Segen*, in LThK, Band 9, Herder, 1964, 589-591.old.

aki térben és időben élő lény. Ezért szükség van külső jelekre is az életében: nem elég szeretni valakit, a szeretetet ki is kell mutatni. A házszenelésben előforduló külső jelek az előbb vázolt jelentéstartalmat fejezik ki, emberileg látható és érthető módon.

A Kárpát-medencében a leggyakrabban a következő három jellel találkozunk:

1. A szenteltvíz: a Vízkereszt ünnepén megáldott vízzel hinti meg a pap a házat, és általában a Karácsonyfát is. A víz minden kultúrában fenyegető hatása mellett az élet, a termékenység, a megtisztulás és újjászületés szimbóluma. Ebben az értelemben használjuk a házszenelésnél is. Bizonyos helyeken szokásban van, hogy a vízszentelés után a nép a szenteltvizet hazaviszi, és van ahol betegség esetén még a jószágnak is adnak belőle. A falakra és emberekre hulló vízcseppek erőt, életet adnak, megtisztítják és megújítják gondolatainkat és az érzéseinket.
2. A gyertya: fényével az Egyház Krisztus világosságát szemlélteti, de jelöli a Krisztust váró éberséget is, amely hitelen keresztény életre és a keresztény értékek hirdetésére kell, hogy ösztönözzen minket. Ez nekünk ősi, szentistváni feladatunk nem csak a Kárpát-medencében, hanem a liberális Európában is.
3. A „háromkirályok” monogramja – GMB a zsidó mezuzá mintájára kerül az ajtófélfára, és a három napkeleti bölcsöt jelzik, akik a csillagot követve a megjövendölt világmegváltót jelölték. A Kárpát-medencében ez a három betű jelenik meg, és nem a CMB-t, vagyis *Christus mansionem benedicat* – *Krisztus áldja meg e hajlékot*. Többen mesés figuráknak tartották a három bölcsöt, hiszen mi lenne, ha nem egy szép legenda Máté

evangélista elbeszélése, hogy néhány napkeleti bölcs csillagok állásából, azt követve Betlehembe jutott és ajándékot hozott a Kisdednek? A legújabb tudományos kutatások pont az ellenkezőjét igazolják. Teres Ágoston jezsuita szerzetes, a vatikáni csillagvizsgáló egykori munkatársa magyarul is közzétette a kutatócsoportjuk által évekig végzett asztronómiai kutatások eredményeit, amelyek bizonyítják a Jupiter és Szaturnusz együtt járását a Halak csillagképben Kr. e. 7-ben, és azt, hogy „*pályájuk nyugati fordulópontján a zodiákus fény csúcsán álltak, éppen Jeruzsálem és Betlehem délkörében*”.³ Eszerint Jézus tulajdonképpen Kr. e. 7-ben született, és a három bölcs méltán viseli a bölcs jelzőt, mert a babiloni (bábeli) Marduk templom tudós csillagászaik voltak, akik a babiloni templom irattárában található dokumentumok alapján indultak a betlehemi követésére. Ennek a keresésnek az alapján válhatnak példaképpé Isten tudatos keresésében.

E három jelen kívül a Kárpát-medencében más szimbólumokkal is találkozunk, amelyek használata más népek révén jöttek szokásba. Gondolok itt elsősorban a több mint 350 éve Apaffy fejedelem hívására Erdélybe érkező örményekre, akik mint örmény-katolikusok több külső jelet is meghonosítottak. Két ilyen jelt ismertünk:

1. A só. A só használatának ősi bibliai gyökerei vannak. A Levitikák könyvében olvassuk „*Sózz meg minden áldozatot, amelyet felajánlatsz, és ne szűnjél meg a te Istened szövetségének sóját hinteni áldozatodra. Minden ajándékkal mutass be sót Uradnak, Istenednek.*” (2,13). Ezen sószövetség értelmében a

³ Teres Á., *Biblia és asztronómia*, Sprigner orvosi kiadó, 1999, 12. old.

sónak kenyérral való fogyasztása a felbonthatatlan barátság jele. A házszen-
telésnél használt só szimbolizálja azt a
köteléket, amelyre Isten a ház népének
tesz meghívást és ígéretet, de emlékez-
tet arra is, hogy az itt élők egymás igazi
barátai kell, hogy legyenek, a szó cí-
cerói értelmében, aki szerint a barátság
a legszebb dolog a bölcsesség mellett,
amit a hallhatatlan istenek az embernek
adtak, és ami nem más, mint a szeretet
és a jóakarát együttese.

2. A kenyér. Egy keresztény hagyomány
szerint Bételből, ahol ósátyánk Ábra-
hám kőoltárt állított Istennek és Isten
Háza lett (Bet-el) az Újszövetségben
Bet-lehem lett, vagyis Isten kenyere. Jé-

zus önmagát adja a világnak, mint táplá-
ló kenyér az Eukharishtiában/Úrvacsó-
rában. Isten jelen van itt is, és ő kell az
itt dolgozók igazi tápláléka legyen.

Összegezve azt lehet kívánni a nem-
zet számára, hogy legyen élet benne és le-
gyen termékeny, a stratégia alapján állja-
nak új gondolatok és őszinte érzelmek, és
érvényesüljön a szentistváni kötelező ke-
resztény értékrend, minden kutatás indul-
jon ki az istenkeresésből, és mindenki kö-
zött szövődjön őszinte barátság, éljünk lel-
ki és anyagi bőségben és békességben.

*(Elhangzott Budapesten, a Nemzetstratégi-
ai Kutatóintézet házszen-
telésének ünnepén
2014. január 21-én)*

Kis Kornél Iván

Hollósy Budán

**Isten az embert társas lénynek teremtette, ezért mihamarabb párt is adott neki az-
al a megbízással: népesítsétek be a földet! Ezért van az, hogy az ember ragaszkodik
tartozni egy családhoz, egy emberi közösséghez, vallási csoportosuláshoz, és nem
kevésbé valamely nemzethez. Akikhez, vagy amihez tartozik, ahhoz alkalmazkodik,
igyekszik velük egyetértésben élni, támaszkodni társaira és hasznosnak látszani.**

Ezek a gondolatok fordultak meg fejem-
ben, amikor február 8-án Budapesten a
Hollósy Simon utcában emléktábla ava-
tási ünnepségen vehettem részt. Egyfaj-
ta büszkeséggel álltam a tábla előtt, mert
magam is nagybányai vagyok, vagyis
egy olyan közösséghez tartozom, mely-
hez valaha *Hollósy* is tartozott, és mara-
dandót alkotott, mely városunkat olyan
hírnévvel ajándékozta meg, ami konti-
nenseken át rangot jelent. Nagybánya ma
már egy fogalom a képzőművészetben,
melyet megismerni minden ecsetforgató
művésznek szükségszerűen kötelessége.

Hollósy csupán hat évet alkotott Bányán,
de az akkor már hírneves művész isko-
lát hozott, és iskolát alapított, melyet túl
a száztíz éves történelmén, *Nagybányai
Művésztelep* néven minden művészettör-
ténét számon tart. Alig volt túl a harmin-
cadik életévén, amikor Münchenben festő
iskolát nyitott, mely hamarosan olyan
befutott lett, hogy hatvan-hetven növen-
déke tanult a mestertől, a világ különböző
országjaiból. Pedig nem mondható, hogy
szórakoztató programmal működött ez az
iskola, mivel a mester igen kemény tem-
pót diktált. Itt mutatkozott meg először

Hollósy nagyszerű tanítói
képessége, és ez folytatód-
t Nagybányán is. A pe-
dagógusi munka mellett
a táj, a környezet olyan
hatással volt rá, hogy az
egykori akadémista és na-
turalisztikus ábrázolás-
módból felismeri a leve-
gő, a fény és színek le-
hetőségeit a művészetben
és eljut a plein-air stílus-
hoz, mely teljes mérték-
ben meghatározta a festő-
telep jellegét. Tanítványai
a mestert szigorú, de kel-
lemes vitapartnernek ítélték, bár a társa-
ságban „vitte a hangot”, pedig *Réti István*
úgy jellemzi: „...fázott minden nyilvános-
ságtól, minden akciótól, minden változás-
tól: érthetetlennek, természetével ellent-
mondónak tűnik fel a forradalmári vezér
szerep.” Nagybánya tette őt igazi mester-
ré, mint ahogyan az ő tanítása nyomán
lett ez a város a piktorok városává. Tá-
vozása után az iskola megmaradt és ma
is él, mert a mag, melyet elve-
tett, éltető talajba hullott.

Budapesten 1953-tól vi-
seli utca a *Hollósy* nevet, itt
kapott helyet az emléktábla,
melyet a 12. kerület Önkor-
mánya kezdeményezett,
és az *Erdélyi Örmény Gyöke-
rek Kulturális Egyesület* tá-
mogattott. Az avatáson részt
vett és felszólalt *Jankovics
Marcell*, a kerület díszpolgá-
ra, *Fonti Krisztina* alpolgár-
mester, valamint *dr. Issekutz
Sarolta*, az örmény egyesület
elnökasszonya, aki ecsetelte
a történelmi tény, ahogyan az

örmények Erdélybe mene-
kültek, letelepedtek, szor-
galmasan dolgoztak, meg-
gazdagodtak és jó magya-
rokká lettek. *Hollósy* édes-
apja még a *Korbuly* nevet
viselte, ezt később változ-
tatta *Hollósyra*. Az emlék-
tábla, melyet *Slavei Tamás*
készített, jellegzetessége
egy bronz gesztenyelevél,
mely Nagybánya szimból-
luma.

A táblaavatás után a
Hegyvidéki Önkormány-
zat gyűléstermében be-
mutatták Az *öreg* című *Hollósy*ról készí-
tett filmet, mely *Bogdán Pál* alkotása. A
filmben megszólalt *Murádin Jenő* mű-
vészettörténész mellett *Mazalik Alfréd*
Máramarosszigetről, *Véső Ágoston* Nagy-
bányáról és *Szölösi Tibor* Técsőről. Az
eseményt nagy érdeklődés kísérte, melyen
a szépszájú jelenlévő között több bányai
is láthattunk.
(*Bányavidéki Új Szó* 2013)

dr. Issekutz Sarolta, Fonti Krisztina és Jankovics Marcell

Választások 2014

Tájékoztató a választási jogszabályokról

A közelgő országgyűlési, önkormányzati, nemzetiségi önkormányzati választásokkal kapcsolatosan a Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, *dr. Issekutz Sarolta* felkérésére az Emberi Erőforrások Minisztériuma Nemzetiségi Főosztálytól *Paulik Antal* főosztályvezető 2014. január 30-án tartott tájékoztató Budapest, az V. kerület, Akadémia utca 1. szám alatt. Előadónk a választópolgárok számára is könnyen megérthetően magyarázta a jogszabályokat, majd a választásokkal kapcsolatos kérdésekre is készséggel válaszolt, a válaszokat tartalmazza a tájékoztató. Az alábbiakban közreadjuk lapunknak megküldött hivatalos részletes tájékoztató szerkesztett változatát. (A Nemzeti Választási Iroda a 06-1-795-3310 telefonszámon, illetve a *valasztas.hu* honlapon, és a *visz@nvi.hu* e-mail címen érhető el.) (Béres)

Országgyűlési választások

2014. április 6-án az országgyűlési képviselők választása – első ízben – egy forduló lesz, a választáson magyarországi lakóhellyel rendelkező választópolgár **egyéni választókerületi jelöltre** és **pártlistára** szavazhat. A magyarországi lakóhellyel rendelkező, a névjegyzékben **nemzetiségi választópolgárként** szereplő választópolgár egyéni választókerületi jelöltön kívül – választása szerint – nemzetiségének listájára vagy pártlistára szavazhat.

2014-ben 199 országgyűlési képviselőt, közülük 106 képviselőt egyéni választókerületben, 93 képviselőt pedig országos listán választanak meg. Országos lista pártlistaként, vagy nemzetiségi listaként állítható. Nemzetiségi listát az országos nemzetiségi önkormányzatok állíthatnak, a listaállításhoz a névjegyzékben nemzetiségi választópolgárként szereplő választópolgárok legalább egy százalékanak ajánlása, de legfeljebb ezeröttszáz ajánlás szükséges. Jelölt csak a névjegyzéken a nemzetiségi választópolgárként szereplő választópolgár lehet, a listán legalább 3 jelöltnek szerepelnie kell.

Jelöltajánlásra a szavazást megelőző **48. és 34. nap között (2014. február 17. és 2014. március 3. között)** van lehetőség. Minden választópolgár, aki az adott választókerületben választójoggal rendelkezik, az ajánlóívet kitöltve és aláírva ajánlhat jelöltet. Egy választópolgár több jelöltet is ajánlhat, egy jelölt viszont csak egy ajánlással támogatható. Az ajánlás nem vonható vissza.

Mi az a nemzetiségi regisztráció?

Az, aki valamely nemzetiségi közösséghez tartozik, 2014. január 1-jét követően kérheti, hogy nemzetiségi választópolgárként szerepeljen a névjegyzéken. (Az interneten is lehet regisztrálni. Csak az választhat, aki regisztrált!) Így 2014 októberében a nemzetiségi önkormányzati választásokon is szavazhat majd. A nemzetiségiként regisztrált választópolgár az országgyűlési választásokon ugyanúgy szavaz, mint a nem nemzetiségi választópolgárok (egy egyéni jelöltre és az országos pártlistára), vagy ha a nemzetiségi regisztráció benyújtásakor kifejezetten kéri, hogy az országgyűlési választásra is terjedjen ki nem-

zetiségi regisztrációjának hatálya, pártlista helyett nemzetiségi listára szavazhat (az egyéni jelölt mellett). A szavazókörök értesítik a szavazókat, hol szavazhatnak.

Mozgásukban egészségi állapotuk (illetve fogyatékoságuk) miatt **mozgórúgót** a szavazást megelőző második napon **2014. április 4-én (pénteken) 16.00 óráig** attól a helyi **választási irodától**, a **szavazás napján 2014. április 6-án (vasárnap) 15 óráig** pedig attól a **szavazatszámlláló bizottságtól** lehet igényelni, ahol a választópolgár a névjegyzékben szerepel.

A szavazóhelyiségben az a választópolgár szavazhat, aki a kinyomtatott szavazóköri névjegyzékben szerepel. A választópolgárnak igazolnia kell személyazonosságát (érvényes személyazonosító igazolvánnyal, útlevéllel vagy vezetői engedéllyel), valamint a lakcímét vagy személyi azonosítóját. A választópolgár a fentiek után megkapja a lebélyegzett szavazólapo(ka)t, az átvételt aláírással igazolja.

Az **átjelentkezési kérelmet** azok nyújthatják be, akik a szavazás napján Magyarországon, de a magyarországi lakóhelyüktől eltérő helyen kívánnak szavazni. A kérelmet a választópolgár lakcíme szerint illetékes helyi választási irodában (de személyes ügyintézés esetén a bejelentett tartózkodási hely szerinti helyi választási irodában is) lehet intézni **legkésőbb a szavazást megelőző péntek (2014. április 4-én) 16 óráig**. A helyi választási iroda vezetője (vagyis a jegyző) nem papíralapú igazolást ad ki, hanem közvetlenül felveszi a választópolgárt az érintett szavazókör névjegyzékébe. Fontos, hogy átjelentkezéskor is a lakóhely szerinti jelöltekre lehet szavazni!

Nemzetiségi önkormányzati választások

A nemzetiségi önkormányzati képviselők általános választását a Nemzeti Választási Bizottság 5 évenként, legkésőbb a szavazás napja előtti hetvenötödik napon, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának napjára tűzi ki.

Az egyes nemzetiségek közvetlen választással a községben, a városban és a fővárosi kerületben **települési**, a fővárosban és a megyében **területi**, valamint **országos** nemzetiségi önkormányzatot hozhatnak létre.

A települési nemzetiségi önkormányzati képviselők száma három fő, ha a nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgárok száma a választás kitűzésének napján a településen kevesebb, mint száz fő, e fölött négy fős testület alakítható. A területi nemzetiségi önkormányzati képviselők száma hét fő. Az országos nemzetiségi önkormányzati képviselők száma a névjegyzékbe feliratkozottak számától függ. (pl. 31, ha több mint 10 ezer, 37, ha több mint 25 ezer, 39, ha több mint 50 ezer)

A települési nemzetiségi önkormányzati képviselők választását ki kell tűzni, ha a településen az adott nemzetiséghez tartozó személyek száma – a legutolsó népszámlálásnak az adott nemzetiséghez tartozásra vonatkozó kérdéseire nyújtott adatszolgáltatás nemzetiségenként összeített adatai szerint – **a huszonöt** főt éri. A területi nemzetiségi önkormányzati képviselők választását ki kell tűzni, ha a fővárosban, megyében kitűzött települési választások száma legalább tíz. Az országos nemzetiségi önkormányzati képviselők választását ki kell tűzni.

*

A nemzetiségi önkormányzati választások előtt ismét részletes tájékoztatást adunk.

Választások 2014

Megkérdeztük dr. Issekutz Sarolta EÖGYKE elnököt

Béres Attila: Bár titkos a választás, mégis megkérdezem, Ön hogyan fog szavazni a parlamenti választásokon?

dr. Issekutz Sarolta: Én ebben is nyitott vagyok, ezért nem titkolom. Én magyarként - magyarörményként a parlamenti választásokon a **parlamenti** pártlistákra fogok szavazni, mert nagyon fontos számomra a **magyar nemzet** jövőjének alakítása, az én szavazatom által is. Mi magyarok vagyunk, magyar anyanyelvű örmény gyökerűek, tehát **nemzetünk** jövője mindennél fontosabb. Egyébként is a nemzetiségi parlamenti képviselet elérhetetlen a kislétszámú nemzetiségek, **így** az örmények számára, mert nem érjük el a kb 20 000 fős szükséges szavazószámot.

Béres Attila: És az őszi nemzetiségi választásokon?

dr. Issekutz Sarolta: Számomra az őszi nemzetiségi választás a legfontosabb a magyarörmény közösség szempontjából. Végre szabadon megmutathatjuk magunkat és kötődésünket az erdélyi örmény gyökerű közösséghez. Megvédehetjük jogainkat, értekeinket és biztosíthatjuk jövőnket. Mindenki bátran bejelölheti az örmény rubrikát, **hiszen a 2011. évi nemzetiségi törvény elfogadta a hazai örmények magyar anyanyelvűségét is**, tehát választóként és képviselőjelöltként is **bátran jelentkezhetnek azok is, akik magyar anyanyelvű örmény gyökerűek**. Nagyon fontos, hogy az országban *minden örmény gyökerű* regisztráltassa magát örménynek, hogy végre kimutathassuk számosságunkat.

Tudni kell, hogy mindenhol lehet szavazni az örmény önkormányzatokra, még ott is,

ahol nem indul helyi örmény önkormányzati választás. Mindenki számára felelősségteljes döntést igényel, hogy milyen összetételű lesz az országos és a fővárosi örmény önkormányzat.

Így Budapesten pl. bármely kerületben lakik a regisztrált örmény gyökerű, ha nincs is helyi örmény kerületi választás kitűzve, szavazni tud az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület** által indított fővárosi és országos választási listákra, tehát senkinek sem vész el a szavazata. És ez az ország bármely településére érvényes. Nagyon fontos, hogy végre megmutassuk igazi létszámunkat, hogy az új ciklusban folytatni tudjuk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek kiadását, a klubot, könyvek kiadását, kiállításokat, barangolásokat őseink nyomában, stb.

Én április közepén regisztráltam magam a postán megküldött *Nemzetiségi választópolgárként történő nyilvántartásba-vétel iránti kérelemmel*, amelyen a személyes adatok kitöltése után a *nemzetiségi névjegyzékbe való felvétel iránti kérelem A* pontjában az **örményt** ikszelem be. Ha valakinek van a 2. oldalon kitöltési igénye, az megteszi, de mindenkinek kötelessége keltezésel ellátni és aláírni a kérelmet (Budapest 2014....), majd benyújtani a helyi választási irodához, jegyzőhöz. A kérelem elbírálásáról 3 napon belül döntés születik, amelyről értesítést küldenek.

Az biztos, hogy az EÖGYKE még az őszi választások előtt jelentkezni fog a Füzeteken keresztül további részletes tájékoztatással.

Béres Attila: Olvasóink nevében köszönöm az őszinte választát!

Gyarmati Béla

Az erzsébetvárosi Lukácsok – tőzséreiből postamesterek

(2., befejező rész)

Eddigre az erzsébetvárosi Lukácsok már régen felhagytak az érdemi marhakereskedéssel (a Moldovában még javában üzött timárkodásról nem is szólva), és nyugodtan mondhatjuk, hogy már pénzük ügyes befektetéseiből éltek. Míg egyes Lukácsok (elsősorban Miklós gyermekei és Gergely, valamint fiai) a Bánságban földbe fektették vagyonukat (és helyismeretüket!), addig a Lukácsok egy másik – egyes források által „zalatnai”-nak nevezet – ága a postamesteri állás bérbérvételében látta a család jövőjének biztosítását. A XVIII. században a polgárosodás felé megindult erdélyi örmények közül többen is a postamesteri állásba fektették felhalmozott tőkéjüket.

Aki ezt a befektetést 1816 tavasza előtt megtette, az óriási veszteségtől menekülhetett meg: ez év március elsején ugyanis az országban óriási devalvációt hajtottak végre, ami azzal járt, hogy a készpénz elvesztette az értékének 4/5 részét! A távolsági nagykereskedéshez szükséges viszonylag nagy készpénzmenyiséget maguknál tartó kereskedők számára ez katasztrofális veszteséget jelentett, így a Lukácsok közül is sokan jelentős vagyonesztést szenvedtek el. (Szerencsére, az erzsébetvárosi Lukácsok még a devalváció előtt, időben meglépték a váltást.)

Nyilvánvaló, hogy a nemzetközi kereskedelem jártas tőkeeros örményeket nem az abrakoltatás, vagy az utasok elszállásolása vonzotta a postamesteri állásra, hanem a tőkeigényes, nagy felelősséggel járó bonyolult üzem igazgatása (akár közvetlenül, akár csak a pénzügyeket illetően), illetve az abból húzható biztos és tisztas jövedelem.

A betöltendő postamesteri hivatalt pályázat útján lehetett elnyerni. A számunkra érdekes időszakban a postaállomások egyfajta „állami franchise” rendszerben működtek. A postaállomást a jelentkező saját költségére kellett megvalósítani, illetve – a hatósági szabályozás előírásainak megfelelően – működtetni. Az elsődleges feladat az állami levél és csomagforgalom gyors és megbízható lebonyolítása volt, amivel jól megfért a személyforgalom és a magánküldemények (levelek, csomagok) továbbítása.

A postamesteri állás betöltéséhez Lukácsoknak (és a hasonló vállalkozásba fogó erdélyi örmény nagykereskedőknek) a szükséges tőkén kívül rendelkezésre állott a távolsági kereskedelem természetessé vált idegennyelv-tudás és a forgalomban előforduló sokféle pénz ismerete. A nyugati örmény nyelvjárashoz közeli kipcsák-örmény anyanyelv mellett természetes volt a Moldovában kizárólagos és Erdélyben is természetesen használt román, a postaszolgálatban birodalmi köznyelvként a német, a magyar nemesi társadalom felé való kapcsolatokban az erdélyi örmények nemzeti hovatartozásának érzetét kifejező magyar. A távolsági kereskedőkkel való kapcsolattartás feltételezte a görög, rác és török nyelv legalább alapszintű ismeretét. A pénzeket illetően csupán jelzéseként sorolok fel néhányat a forgalomban volt pénzfajták közül: birodalmi tallér, rajnai forint (Gulden Conventions-Münze, féltalléros forint), magyar forint, dénár, krajcár, garas, máriás, öreg garas, poltura.⁹ Feltehető, hogy a pénzek átváltásában szerzett ismertsége okán

nevezték Zalatnán Lukács Lukácsot „örmény pénzváltó”-nak.¹⁰

A távolsági kereskedésben jártas örmények számára természetes dolog volt a távoli vidékekkel való kapcsolattartás, a sokféle emberrel való találkozás, a számtalan pénzfajta ismerete. A postaállomások kialakítása ugyan jelentős beruházást igényelt (amit a postamesternek kellett előteremteni), a bonyolult „üzem” működtetése pedig jó szervezőkészséget igényelt, mert a postaállomások és a köré épült „háttérpar” működtetése bonyolult feladat volt. A postamester azonban nem feltétlenül élt a postaállomáson, sőt, még csak ugyanazon településen se: elég volt, ha neki felelős megbízott („ágens”) vitte a normál ügyeket.

Mivel egy postaállomáson felnőtt fiúgyerek alaposan ismerhette a „szakma” minden fortélyát és maga mögött tudhatta az atyai támogatást, ezért üresedés esetén a kívülállóknál kedvezőbb pozícióból pályázhatott. Kedvező feltételek révén így jöhettek létre több nemzedékes postamesterdinasztiák¹¹. Egyedül az elődök rokonsági köréből tudomásunk van három Lukácsról (Erzsébetvárosban 1829 táján Lukács Lukács, Zalatnán 1847-ben Tódor, valamint 1848 után János¹² (Tódor örökében).

A sokágú Lukács családnak egyetlen erzsébetvárosi postamesteri állás nem volt elég, ezért megcélzották és elnyerték a zalatnai postamesterséget is. Ezzel függhet össze, hogy a mi Lukácsaink alig két nemzedék után Erzsébetvárosból Zalatnára telepedtek. Érdekes, hogy az az utca, amiben egykor Lukács Lukács (és később több fia), meg Lukács Simon házai állottak, Trianon előtt a Posta utca nevet viselte – nem véletlenül.

A postamesteri szolgálat aranykorának az 1750 és 1850 közti évszázad tekinthető¹³: az erzsébetvárosi Lukácsokról éppen ebből az időszakból maradtak fenn az emlékek.

- Lukács Lukács (a nemességet nyert Miklós és Jakab testvéreinek leszármazottja): Erzsébetváros, 1829-ben ő volt az erzsébetvárosi postamester, amint azt a fia, Lukács Konstantin a gyógyszerészeti tanulmányainak elején az egyetemi matrikulába bediktálta,
- Lukács Lukács: „erzsébetvárosi szénátor és postamester Zalatnán”,
- Lukács János: (volt „zalatnai postamester”, 1880),
- Lukács Antal¹⁴: a talán legfiatalabb, és bizonyosan a legrövidebb ideig működött postamester (Erzsébetváros, 1853).

Zalatna postabélyegzője a XIX. sz. közepéről

Egy áttekintő hivatalos postatérkép alapján úgy tudni, hogy a zalatnai postahivatalt 1850 előtt megszüntették. (álló, akkor bezárása összefügghetett a Zalatnát 1848-49-ben ért pusztítások következményeivel.)

A postamesterség abban hasonlított a tímármesterséghez, hogy a kínálat meglehetősen rugalmatlan volt: ha egy családban sok fiúgyermek nő fel, akkor közülük rendszerint csak egy lehet az atya utóda egy

adott postamesteri státusban, a többi fiúnak más pénzkereseti hivatást kell találnia. És mibe lehet a további tőkét (például a postamesterségből képződött hasznot) befektetni Zalatnán, ha a család már megszerezte a postamesterséget? Lukácsaink számára a válasz kézenfekvő volt: bányákba! Ez a lehetőség szinte felkínálta magát a figyelmes szemlélő számára, mert az erdélyi bányászat a XVIII. század második felében jelen-

tős fejlődésen ment keresztül. A történelem viharaiiban edzett örmények fontosnak tartották, hogy a család több lábón álljon (ezért foglalkoztak a zalatnai Lukácsok a postamesterség mellett pénzváltással is), és később, a bányaipari fellendülést érzékelve ezért kapcsolódtak be az arany és egyéb ércek Zalatna-környéki bányászatába is. A Lukácsok aranybányáiról azonban majd egy következő alkalommal szövelünk...

Jegyzetek

⁹ Az átszámításokról csak annyit, hogy a felsorolt pénzek használata során az alábbi váltószámokkal lehetett találkozni: 2; 2,5; 3; 4; 5–6(!); 10; 17; 20; 40; 50; 60; 100; (és persze, ezek kombinációival)...

¹⁰ Lukács Lukács pénzváltói tevékenysége talán kapcsolatban állhatott az 1816-os nagy devaluációval, ekkor ugyanis a pénzváltásba – jutalék ellenében – tőkeerős magánosokat is bevon-tak. Vagyona és „szakmai” adottságai alapján Lukácsunk eszményi pénzváltó lehetett!

¹¹ A vagyonosabb örményeknek a postamesterség iránti érdeklődésére az erzsébetvárosi Lukácsokon kívül tudunk más példákról is: Szamosújvárott 1800 táján két egymást követő Zakariás Istvánról, atya- és fiáról, majd több Temesváriáról (kezdve az idősebb és az ifjabb István-nal, 1900 táján), akik részben atyáról fiúra, részben szűk rokonsági körben áthagyományozva folytatták a postamesterséget.

¹² Lukács Jánosra még 1880-ban is úgy utalnak, mint zalatnai postamesterre.

¹³ Később a kiépülő vasúthálózat tönkretette a lófogatós postát és a kiegyezés utáni világban

Lukács Antal postamester sírja az erzsébetvárosi örmény temetőben¹⁵

a posta szigorúan állami kézbe véve betagozódott az államigazgatás egyéb intézményei közé.

¹⁴ E Lukács Antal származását az erdélyi örmény nemesekkel foglalkozó munkák (Gudenus, Rozsos) nem tudják megmagyarázni. Száva Tibor kutatásai nyomán azonban tudjuk, hogy a két nemességszerző Lukácsnak volt öt közrendűnek maradt fiútestvére, akikről csak kevés adat maradt fenn (1. Tódor (1683—1769), aki testvéreinek Gyergyóba költözése után is Ebesfalván/Erzsébetvárosban maradt, ott 1742-ben arany-

nyal és ezüsttel hímezett oltárterítőt adományozott a Szent Szűz oltárára és 1747-ben bíró volt, aki a bánsági Nagyszőn pusztát bérelt. 2. Márton (*1685, aki 1727-ben ebesfalvi kereskedő volt), 3. Karácson (1689—1763, Karácsony János erzsébetvárosi esperes atyja), 4. Donig (*1695) és 5. János (*1698, Gyergyószentmiklósról települt át). E testvérek közül négynek számos leszármazottja élt Erzsébetvárosban, akikről – kutyabőr híjján – alig van adatunk. A postamesteri állás családon belül tartásának igyekezetét ismerve bizonyosra vehető, hogy e rövid életű postamester Antal is az ott élt közrendű erzsébetvárosi Lukácsok közé tartozott.

¹⁵ Felirata: Itt hamvadnak / földi részei / volt cs. k. posta mester / boldog emlékü / iff. Lukács Antal / szeretett férjemnek / ki élte tavaszának / 25ik évében / 1853ik év october 16án / jobb létre szenderült / nyugodjanak porai / örök emlény / és szeretett jeléül. / E sír követ / emelte 1854ik év / június 22én / neje / ns Wikol Joseffa / ki szintén itt nyugszik / született 1829, meghalt 1907ik évben

Új könyvet írt Jankovics Marcell

Mese, film és álom címmel írt kétkötetes könyvet Jankovics Marcell Kossuth- és Balázs Béla-díjas filmrendező, művelődéstörténész. A kötetet hétfőn este a magyar népmese napja alkalmából a Litea Könyvszalomban mutatják be. (MTI, 2013. szeptember 30.)

Mint a könyv ajánlójában olvasható, Jankovics Marcell munkásságának egyfajta szintézise a most megjelent kétkötetes kiadvány, amely az álmok, jelképek, az egyetemes és magyar kulturális hagyomány, valamint a rájuk épülő mese- és hitvilág teljességre törekvő rendszerezésének, különleges feldolgozásának és értelmezésének eredményeit summázza. Jankovics Marcell az MTI-nek elmondta: a mesék tekintetében igaz ez a fajta szintézis, de pályafutását még semmilyen módon nem tervezi lezárni.

„Elég sok írásom jelent meg a mesékről, és valóban a mese témának egyfajta lezárása a kötet, de ahogy filmet is fogok készíteni, úgy könyveken is dolgozom még a jövőben” - hangsúlyozta. A szerző kifejtette, hogy a könyvben az álmokon keresztül emlékirat jellegű elemek is fellelhetőek, előfutáraként az író egyik készülő művének. „Szeretném megírni a filmes munkáim, a filmes pályafutásom történetét, ami bizonyos értelemben egy emlékirat lesz” – tette hozzá.

A mostani kétkötetes művében szereplő írásai háttérét Jankovics Marcell 2001 és 2010 között vezetett naplója adta, amelybe nemcsak arról írt, ami éber pillanataiban történt vele, hanem álmairól is. „Az én felfogásomban az éjszaka ugyanannyira fontos, mint a nappal, hiszen az álmainkban éljük át a fontos elemeket, olykor inspirációkat nappalainkból” - fogalmazott a filmes. A könyv per sze nem egyszerű álmoskönyv, tárgya nem az álmofejtés, hanem a mese, a film és az álom kapcsolatának feltárásán keresztül a teljesség keresése. Az álom és a mese, két egy-

mást átfedő világ, bennünk és rajtunk keresztül részei a valóságnak, a film pedig maga az álomvilág. „Mindazok a technikák, amelyeket a filmekben alkalmaznak, például ráközelítés, áttűnés, azok csak álmainkban léteznek, a való életben nem. Gondoljunk csak bele, hogy a filmet úgy hívjuk, álom világ. Mind ez közhelyszámba megy, de soha nem gondolunk bele, hogy ez szó szerint is így kezelendő” - mondta a művész az MTI-nek.

A most 71 éves Jankovics Marcell 1960-ban került a Pannónia Rajzfilmstúdióba fázisrajzolóként. 1963-ban készítette önállóan animációs filmjeit, előtte Nepp József az ő Gusztáv-figuráját választotta a későbbi nagy sikerű filmsorozat főhőséül, őt pedig társrendezőnek vette maga mellé. Jankovics Marcell nevéhez fűződik az első egészestés magyar rajzfilm, a János vitéz 1973-ból. Kapcsolata a magyar népművészettel és néprajzzal egész későbbi művészetére jellemzővé vált. A *Magyar népmesék*, a *Mondák a magyar történelemből* című sorozat, a *Fehérlófia* és a *Csodaszarvas* mára már legendás példái ennek a vonzalomnak. Stílusa mozgalmas, erőteljesen karakteres és mégis tömör. A 2011-ben elkészült *Az ember tragédiáján* több mint húsz éven át dolgozott.

1975-ben Oscar-díjra jelölték a *Sisyphus* című filmjéért, 1977-ben Cannes-ban Arany Pálmát kapott a *Küzdők*, a *Fehérlófia* 1984-ben Los Angelesben a Minden idők legjobb rajzfilmje díjat kapta. Filmes munkái mellett rajzolt képregényeket is, illusztrált mesekönyveket és más szépirodalmi műveket, továbbá saját könyveit is. Rendszeresen ké-

szített ismeretterjesztő és művelődéstörténeti sorozatokat televíziók számára, cikkei, tanulmányai és könyvei jelentek meg. 1994 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja,

1998-2002 között, majd 2010. augusztus 1. és 2011. október 15. között a Nemzeti Kulturális Alap Bizottságának elnöki posztját töltötte be.

Bajusz István

Roska Márton és az erdélyi régészet (tegnap és ma)

Kritikai megjegyzések az erdélyi örménymagyar tudós kora középkori tanulmányaihoz

ROSKA MÁRTON (Magyarköbös, 1880. június 15. – Budapest, 1961. július 16.) 2011-ben volt 50 éve, hogy 81 éves korában Budapesten elhunyt az erdélyi magyar régészeti iskola kiemelkedő személyisége, Roska Márton. Posta Béla, a „Mester” (ahogy Ő emlegette) tanítványa volt, és jó megérzéssel jegyezte meg: ezt az utókor „mint Posta Béla-korszakot fogja nyilvántartani és megörökíteni”. És valóban így van! Az erdélyi magyar régészetnek voltak kiemelkedő személyiségei, akiket kikerülni nem lehet. Ilyen volt Roska Márton is. Az, aki Erdély régészetével foglalkozik, az őskortól az Árpád-korig, de akár néprajzzal is, nevével találkozni fog. Végigjárta az erdélyi magyar régészek „Golgotá”-ját: tisztelték, üldözték, megálázták. Nem adatott meg neki az, hogy ott térjen végső nyugalomra, ahol igazán ott-hon érezte magát és ahol „köz munkás”-nak tartotta önmagát: Erdélyben, Kolozsvárott.

És most szóljon hozzánk Roska Márton néhány olyan gondolattal, amelyekre érdemes odafigyelni: „(...) Egykori tanítványa a Mester [Posta Béla] nyomdokain kíván és köteles is haladni, mert ez vezet a célhoz, amelyet Ő tűzött ki: tanítványok nevelése,

Erdély földjének a múlt emlékei felszínrehozatala érdekében való megvallatása, ezeknek az emlékeknek a közönség és szakemberek részére való hozzáférhetővé tétele, mert csak így bizonyosodunk meg arról, hogy ez az országrész a Kelet és Nyugat mezsgyéjén milyen fontos tényezője volt az egyetemes emberi művelődésnek és a különböző írá-

nyokból jött kulturális hatások egy nevezőre hozásának.” „Nyomatékosan arra kell figyelmeztetnem munkatársaimat, hogy (...) ne befolyásoltassák magukat sem érzelmi momentumoktól, sem politikai szempontoktól, mert ezzel veszélyeztetik munkásságunk komolyságát, csökkentik eredményeik tudományos értékét és sok időre megbénítják az egyes kérdésekkel szigorúan tudományosan foglalkozók munkáját. A hamisítások, az elfogultan, vagy rosszul felvett megfigyelések szappanbuborékok, melyeken egy másodpercig megakad a szemünk, de az igaz és pontosan megfigyelt tények erején megsemmisülnek. (...) A végső ki-mondásában el kell némulniuk az érzelmi és politikai momentumoknak, ott a színigazság kerül mérlegre.” Életművének értékelésével még mindig adósok vagyunk!

Haza, Aniba!

Örmények nyomában Kelet-Anatóliában: 7 éj 8 nap (2014. augusztus 4–11.)

1. nap: repülőút Bukarestből isztanbuli átszállással Karsba. Este vacsora a szállodában.

2. nap: Kars – Ani

Az örmény határtól 45 km-re fekvő Kars egykor a Bagratida dinasztia fővárosa volt, jelenleg Anatólia közigazgatási központja. A városban az örmény, grúz, török, orosz és bizánci építészet stílusjegyeit fedezhetjük fel. Reggeli után meglátogatjuk az oszmán-orosz időkben épített várat. A vár alatt fekszik a X. századi örmény apostoli templom, amit a 16. századtól mecsetként használnak. A karsi városnézés után az egykori ősi örmény fővárosba, Aniba utazunk, a középkori Örményország „1001 templomának” városában, ami a jelenlegi örmény-török határon fekszik. Meglátogatjuk a város északi részén található örmény és grúz romtemplomokat és az un. Északi Palota romjait. Vacsora és szállás Karsban.

3. nap: Kars-Ararát-hegy – Dogubeyazit

Reggeli után az örmények szent hegyéhez, az Ararát hegy lábához kirándulunk. A kirándulás után az ősi urartu városba, Dogubeyazitbe utazunk, ahol megtekintjük a XVII. században épült Ishak pasa palotát, ami az UNESCO világörökségi kincs. A palotán örmény, szeldzsuk, oszmán építészeti stílusjegyeket fedezhetünk fel, kövei mintha horgolva lennének. Ishak Pasa Palotája egy vár és egy keleti kéjlak egyedi keveréke, megkapóan szép belső udvara, mecsete és háreme. A palotából csodálatos kilátás nyílik

a fennsíkra. Lehetőség adódik Noé Bárkájának meglátogatására is. Vacsora és szállás Dogubeyazitban.

4. nap: Dogubeyazit – Van

Reggeli után Anatólia egyik legszebb természeti jelenségét, a Muradiye Vízesést tekintjük meg. Innen a Van tóhoz utazunk, Vanba. A város 4 km-re keletre fekszik a Van Kalesi földnyelven, Van ősi örmény városának korábban termálvízzel fűtött kertjében. Kr. e. 2000-től lakott, de csak az Urartu-Birodalom idejéből vannak ismereteink I. Sarduri király udvarából (840–825 Kr. e.). A médek, szkíták, perzsa, örmény, szeldzsuk történelmi emlékeit a Van Kalesi csúcsán elhelyezkedő várban ismerjük meg, amelynek építése a Kr. e. 1. évezredben kezdődött. Vacsora és szállás Vanban.

5. nap: Van és környéke: Hosap – Cavustepe

Reggeli után a titokzatos tájon át a kurdok által épített Hosap festői romjaihoz utazunk, ami Yaşar Kemal regényéből (*Az Ararát legenda*) ismerős. A vár meglátogatása és egy kirándulás után Cavustepebe utazunk, Sarduris városába, ami Urartu

Birodalom fővárosába, Tuspaba vezető katonai úton fekszik. A várat Kr.e. 764-ben, a birodalom fénykorában kezdték építeni, és jelenleg egy régészeti lelőhely található itt. Az ásatások és múzeum meglátogatása során megismerkedünk az örmények őseinek tekintett urartuk művészetével, építészetével, szokásaival, életvitelével, vallási hiedelmeivel. Visszatérésünk után Vanban lehetőség adódik egy esti sétára is. Vacsora és szállás ugyanitt.

6. nap: Van – Aghtamar-szigete, fürdés

Reggeli után Aghtamar-szigetre csónakázunk, ami a történelmi Örményország második legnagyobb szigete. A sziget az Artsruni dinasztia korától királyi rezidenciának ad otthont, és a dwini katolikosz székhelye is volt. Az itt látható kolostort az örmény kultúra fellegrájának tartják Kelet-Anatóliában. A Szent Kereszt örmény templom az örmény építészet kiemelkedő alkotása. Külső falain csodálatos ószövetségi reliefeket láthatunk, belső falfelületén újszövetségi jeleneteket találunk. A kolostor látogatása során egyben szép örmény kultúrtörténeti bevezetőben is részesülünk. A kolostorlátogatás után fürdési lehetőség a Van tóban. Vacsora és szállás Vanban.

7. nap: Van és környéke

Reggeli után Vanban egy kurd, örmény, és perzsaszőnyeget készítő műhelybe látogatunk. Ezután Altintac örmény faluba utazunk, ahol gyalogosan elzarándokolunk

Szt. Tamás templomához. A templomtól csodálatos kilátás nyílik a Van tóra és környékére. Este szabad program Vanban. Szállás és vacsora ugyanott.

8. nap: hazautazás, érkezés Bukarestbe

Részvételi díj

10 személy esetén = 1340 euro
15 személy esetén = 1300 euro
20 személy esetén = 1230 euro
25 személy esetén = 1210 euro
30 személy esetén = 1200 euro
35 személy esetén = 1170 euro
Egyágyas felár: 190 euro

Szolgáltatások: repülőgép, szálloda, autóbuzos szállítás, félpanziós ellátás, szakszerű német nyelvű helyi idegenvezetés – amin még mi is hozzáteszünk egyet s más... , múzeumi belépők.

Az ár nem tartalmazza az utasbiztosítást és a személyes kiadásokat.

Jelentkezési határidő: 2014. február 28.

Budapesten: dr. Issekutz Saroltánál, 201-1011, vagy
e-mail: magyar.ormeny@t-online.hu
Erdélyben: Puskás Attila (0742181537) vagy Szász Ávéd Rózsa (0742192047) elérhetősen

Kegyeleti barangolás Isonzó, Doberdó, Júliai-Alpok, Karszt-hegység és a Trieszti-öböl vidékein

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület programajánlata 2014

Ars Poetica: Szabó Dezső jelmondatával, hogy „minden magyar felelős minden magyarért” az emlékezésben, a jelenben és a jövőre nézve, bejárjuk a doberdói, isonzói I. világháborús csatateret, leróva kegyeletünket az elesett hősök előtt, hogy áldozatuk történelmi tanulságát továbbadhassuk utódainknak.

Útvonal: Budapest – Siófok – Tornyiszentmiklós – Bántornya – Lendva – Maribor – Cilli – Ljubljana – Nova-Gorica – Kanal – Bovec – Trenta – Soča – Nova-Gorica – Tolmin – Javorca – Kobarid-Nova-Gorica – Doberdo del Lago – San Martino del Carso – Visintini – Redipuglia – Fogliano-Gorizia – Nova Gorica-Duino – Skocjan– Gorjansko – Predjama –Lendva – Tornyiszentmiklós – Siófok – Budapest

Időtartam: 6 nap (2014. 07. 27.–08. 01.)
Autóbuszos útvonalhossz: kb. 1900 km
Ellátás: Félpanziós (reggeli, estebéd)
Szállás és ellátás: az 1.,2.,3.,4. és 5. napon Nova-Goricában, hostelben (2 ágyas fürdő-fülkés szobák)
Szükséges felszerelés: könnyű túraruházat, sportcipő, fűrdőruha, fűrdőpapucs (kavicsos tengerpartra)

Főbb események:

Kegyeleti tiszteletadás a hősi emlékművek-nél és jelképes koszorúzás az Isonzón

A doberdói harcok Magyar emlékkápol-nája Visintinin

Osztrák-Magyar Monarchia isonzói ha-dikápolnájára Javorcán

Nagyváradi 4. sz. honvéd gyalogezred gúlájára San Martino del Carso

Kavernák, földalatti ágyúállások, lövész-árkok Monte San Michelen a világháború Golgotáján

Predil-hágó középkori védőbástya, a Kluzer erőd

Magyar hősi halottak temetője Solkanban és Gorjanskoban; Osztrák-magyar katonai temető Foglianoban

Monumentális olasz katonai temető Redipuglián

Az I. világháború kitüntetett emlékmúzeuma a szlovéniai Kobaridban (Caporetto)

A Nagy Háború (Grande Guerra) emlékmúzeuma az olaszországi Goriziában Duinoi kastély a Trieszti öbölben, ahonnan Ferenc Ferdinánd elindult Szarajevóba

Napóleon híd és túra a Kozjak vízesés-hez Kobaridban

A legnyugatibb Szent László legendárium falképei Bántornyán a Szűz Mária templomban

Városnézés:

Ljubljában (vár, városháza, Szent Mik-lós székesegyház, Hármashíd, Sárkányos híd, óváros)

Goriziában (vár, fő tér, Szent Ignác temp-lom)

Lendván (Makovecz Imre tervezte kul-túrpalota, Szent Katalin templom, Bánffy várkastély)

Júliai-Alpok panorámaútja a Predil-hágón

Julius Kugy a Júliai-Alpok apostolának emlékműve és könnyű túra a Mlinarica szurdokba

Szlovénia legnagyobb (106 m) vízesése a Boka-völgyében

Karszt hegység monumentális barlang-rendszere Skocjanban (San Canziano) a Reka folyó földalatti járatával

Lueger Erasmus romantikus rablólovag-vára a Predjama barlang bejáratában

Fürdés az Adriában

Cuk család borháza a lendvai szőlőhe-gyzen és borkóstolóval egybekötött szeretet-vendégség

Részletes program:

1. nap: Indulás Budapestről reggel 6 óra-kor (Batthyány tér felső rkp.)

Határátkelő: Tornyiszentmiklós

Látnivalók: Bántornya (Boldogasz-zony búcsújáráhely, Aquila János által festett Szent László legendárium falké-

pei), Ljubljana (városközpont – szabad program)

2. nap: Látnivalók: Isonzó-völgye, Bo-ka-vízesés (félórás gyalogtúra), Bovec Kluzer-erőd, Predil-hágó, Isonzó (Soča) forrásvidéke, Julius Kugy emlékműve, Mlinarica-szurdok (félórás gyalogtúra)

3. nap: Látnivalók: Tolmin (Monarchia hőseinek Szentlélek kápolnája Javorcán – különbusszal és kb. félórás gyalogút), Kobarid (Szlovén I. világháborús múzeum, Napóleon híd, 1 órás túra a Kozjak vízesés-hez), Solkan (katonai temető)

4. nap: Látnivalók: Monte San Michele (I. világháborús hadszíntér), San Martino del Carso (Honvéd emlékmű), Visintini (Magyar kápolna), Doberdo del Lago, Redipuglia (Olasz katonai temető), Fogliano (Osztrák-magyar katonai temető), Gorizia (Olasz I. világháborús múzeum, várlátogatás, városnézés – szabad program)

5. nap: Látnivalók: Duino (történelmi kas-tély, fürdés az Adriai tengerben), Gorjansko (Magyar katonai temető), Skočjani jama – világörökség (1,5 órás barlangjárás)

6. nap: Látnivalók: Predjama lovagvár előtt fotószünet, Lendva (városközpont, borkóstoló Cuk Lajos pincészetében)

Határátkelő: Tornyiszentmiklós

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 250 € / fő, ifjúsági ked-vezmény 18 év alatt 50 € / fő

Az összeg tartalmazza a vezetés, félpanzió, szállás, belépők, javorcai különbusz és a borkóstoló árát, kivéve a busz költséget.

Buszköltség, ami a foglalót is jelenti:

20 e Ft/fő, minimum 35 résztvevő esetén.

A bejárt helyek hangulatát tájba illő ze-nével, felolvasásokkal és Somogyváry Gyula, Keresztury Dezső, Ernest Heming-way, Giuseppe Ungaretti, France Preseren műveivel idézzük fel.

Elhunyt Senkálzsky Endre színművész

Életének 100. évében vasárnap (2014. január 5-én – a szerk.) meghalt Senkálzsky Endre, a Kolozsvári Állami Magyar Színház örökös tagja – közölte Facebook-oldalán az intézmény.

Senkálzsky Endre 1914. október 2-án született Kolozsvárott. Színpadi pályafutását amatőr színjátszóként kezdte, az 1930-as években vándorszínészkedett. Tanulmányait 1935-1937 között végezte Hetényi Elemér színiiskolájában. Szabadkai József, majd Jódy Kámlly színtársulatában játszott (1937–1939), 1939-től a kolozsvári Thália, a Magyar Színház, a Nemzeti Színház, az Állami Magyar Színház tagja, 1948–1949 között művészeti igazgatóhelyettese, majd igazgatója is volt a legnehezebb időkben, 1964 és 1969 között. 1949-1954 között tanított a kolozsvári Magyar Művészeti Intézetben. 1977-ben vonult nyugdíjba, de 96 éves koráig megszakítás nélkül tovább játszott a kolozsvári színház produkcióiban. Hosszú ideig Európa egyik legidősebb aktív színésze volt. Vendégként Szatmárnémetiben, Nagyváradon, Marosvásárhelyen szere-

99 éves korában

pelt, Szatmáron és Nagyváradon rendezett is. 1992-től volt a Kolozsvári Állami Magyar Színház Örökös tagja.

Pályafutása során eljátszotta Ádám szerepét Madách Az ember tragédiájában, és megformálta Bánk bán alakját is Katona József drámájában. Színészi munkája mellett rendezőként is dolgozott: 1978-tól három éven át 14 görög tragédiából álló ciklust rendezett.

Munkásságát számos kitüntetéssel, köztük a Színházi Kritikusok Céhe életműdíjával ismerték el. Az életműdíj 2012-es átadásakor Tompa Gábor, a kolozsvári színház igazgató-főrendezője hangsúlyozta, hogy Senkálzsky Endre mellett nem kevesebb, mint hét generáció nőtt fel, és ő mind a hét generációt örökifjú szívvel és mentalitással figyelte, segítette. Tompa Gábor szerint nagy mértékben köszönhető Senkálzsky Endrének, hogy a kolozsvári magyar színház ma erős, sikeres társulatot tudhat magáénak.

(MTI – 2014. január 5. és a Magyar Nemzet online – 2014. január 5. szerkesztett változata)

„Ha tudtok, szegezzetek rá új zászlót!”

Senkálzsky Endre Érdemes Művész koporsójánál, a Kolozsvári Állami Magyar Színház előcsarnokában, 2014. január 9-én.

Senkálzsky Endre, sokszorosan is kitüntetett Érdemes Művész koporsójánál az egyházi búcsúbeszédet a magyar pró-

za atyjának, Pázmány Péter bíborosnak a szavaival kezdem: „*Valamint a kaszás a füvekben válogatást nem téveszen, hanem, noha egyik magasabb a másíknál, egyik szebb a másíknál, de egyaránt mind levágja, egyrakásba hányja: úgy a halál sem nézi, hogy emez hatalmas vagy*

gazdagb, szebb vagy ifjabb, erősebb vagy bölcsebb: hanem egyenlőképpen lekaszál, földhöz ver, és oly egyarányúvá téveszen mindeneket, hogy a holt csontok között megválogatható különbsége nem marad az embereknek.... Az üdő és a halál vetten-vészi részeit életünknek. Gyermekségünk elfogy, mikor ifjúságát érünk: ifjúságunk meghal, mikor emberkorra jutunk: megállapodott emberségünk véget ér és elolvad, mikor megvénhedünk: úgy-hogy ez a mindennapi fogyás nem egyéb hosszú halálnál: és mikor vége leszen életünknek, vagy inkább egész halálunknak, akkor szűnünk meg a halástul.”

Ugyanezt a megcáfolhatatlan gondolat-sort a Pázmány korabeli spanyol író, Cervantes, Don Quijote című regényében így mondja el: „nem láttál-e még olyan színdarabot, melyben királyok, császárok, főpapok, lovagok, úrhölgyek s más egyéb személyek szerepelnek? Az egyik a rablót játssza, a másik a csalót, az a kereskedőt, amaz a katonát, egy másik az okos bolondot, a harmadik a szerelmes bolondot, – mikor aztán a darabnak vége, azaz, ha vége az életnek: a halál minden szereplőt kivetkőztet öltözetéből, mely a többitől megkülönböztette, s a sírban aztán egyenlőkké lesznek valamennyien”.

Ennek a kemény valóságnak a fájdalmát és szomorúságát viszont reménykeltően oldja fel Pál apostol azzal a vigaszt nyújtani tudó tanítással, mely szerint (mint hallottuk): „akár élünk, akár halunk, egyaránt az Úréi vagyunk”. Ezért, bár a szereteteinktől való kényszerű elválás pillanatában mindig sajog a lelkünk és bánatunkban (befelé legalábbis) könnyeket hullatunk, reménytelen-ségbe és kétségbe még sem esünk. Nem, mert a halálban ugyan megváltozik, de nem szűnik meg az életünk. A gyászmise

prefációjával latinul szólva: Vita mutatur, sed non tollitur! Teológiai megalapozása mindennek az a győzedelmes húsvéti hit, mely szerint: az enyészet fölött is él Isten hatalma, s tovább élnek azok, akik benne hittek és benne haltak meg. Nos, Senkálzsky Endre benne hitt és benne is halt meg, magához véve betegágán a lelket erősítő szentségeket, őszinte gyónásban és bűnbánatban kiengesztelődve önmagával, környezetével, és nem utolsósorban Istenével.

Nagyon régi ismeretség, illetve fokozatosan elmélyült barátság fűz engem a koporsóban nyugvó Mesterhez. Közel fél évszázad óta mindvégig tisztelője és rajongója voltam az ő senki máséval össze nem téveszthető színpadi művészetének. 2000-ben, a magyar kereszténység ezredik, s az egyetemes kereszténység kétezredik jubileumi évében a *Vasárnap* című katolikus hetilap olvasói számára egy hosszabb interjút is készítettem vele. Akkor, 13 évvel ezelőtt, többek között ezt kérdeztem tőle: „Mester, kik a máig ható példaképei?” És ezt a határozott, egyértelmű választ adta: „Márton Áron püspök, az emberebb ember! Az ő példaadó élete győzött meg arról, hogy a kereszténység lényege a másokért való élésben rejlik.

Példaképeim között tartom számon Puskás Lajos cserkészparancsnokot. Ő vezetett rá arra, hogy az ember igazság-érzete az önismerettel kezdődik. Az önismeret azonban ne váljék önámítássá, mert valódi értelmé: önmagunk keresése abban a világban, amelyben élünk. Az igazságot nem lehet egyetlen csalhatatlan módszerrel megközelíteni, de kétféle erkölcsessel sem. Továbbá Szentgyörgyi István színész, valamint Janovics Jenő színigazgató élete – a helyben maradás, új-

rakedés példaképe volt és maradt számomra”.

Mindennek szeretetteljes és hálás megvallása persze nem jelentette azt, hogy megérdemelt művészi sikerei és örömei mellett ne lettek volna lélekmarcangoló bánatai is, lelki fájdalmai a Mesternek. Ugyanebben az interjúban erre irányuló kérdésemre szó szerint ezt válaszolta: „A bánatomat Reményik Sándor fogalmazta meg *Egymás mellett soha?* című versében”. S idézte is rögtön a költeményt: „*Hát így is kell mindig lennie: / Föül az egyik, s a másik alul? / Hatalmi kérdés emberek között, / S a hatalomban egyik elvadul? / Mindig csak elnyomott és elnyomó, / Kis különbség a módszerek között / És árnyalatok kocka fordulásakor, / S meztelen önzés mindenek mögött?*” Mondandóját nagyon keserű szájjal így fejezte be: „Választ a feltett kérdésre Reményik sem tud adni”. Sajnos, „összmagyar” vonatkozásban a helyzet azóta sem változott sokat, sem odaát, az anyaországban, sem itthon, erdélyi világunkban.

Imént idézett válaszában Senkálzky Mester külön említette Szentgyörgyi István nevét. Ő, hozzá hasonló korú idős emberként, 1931. április 14-én, születésének 90. évfordulóján már nem bírt elmenni a színházba, hogy ott még egyszer fellépjen. Viszont, mint elkötelezett és vérbeli színész, figyelemre méltó levelet írt nagyra becsült közönségének. Ez a szó szoros értelmében búcsúlevél volt, amit ott és akkor fel is olvastak. Ezeket írta: Olyanformán érzem magam, mint ha zászlótartó lettem volna egész életemben. Tartottam a zászlót, mikor a régi Farkas utcai színházban lobogtattuk, aztán az új nemzeti színházban – aztán a mai színpadon.

Peregtek a kegyetlen évek, és lassan ronggyá lett a zászló, csak a rúdja maradt egy vénember kezében. Odaadom most nektek azt is, ha tudtok, szegezzetek rá új zászlót!” Halljátok jelen levő pályatársak?! Ha tudtok, szegezzetek rá új zászlót! Azt gondolom, akár Bandi bátyám ajkáról is elhangozhattak volna ugyanezek a testamentumként ható, végrendeletszerű szavak: Ha tudtok, szegezzetek rá (a rúdra) új zászlót.

Tíz évvel ezelőtt, 2004-ben, 86. születésnapján, fizikai távollétem miatt lélekben álltam be a tisztelgők sorába, és a távolból levélben köszöntöttem őt a következő sorokkal: „Kedves Mester, Bandi bátyám! A tavalyi színházi világnapon a színpadon játszókat (a mindenkori színészeket) és a színházat látogatókat (a mindenkori Nagyjérdeműt) köszöntő Tankred Dorst, német drámaíró többek között ezeket mondta: „Színház mindaddig lesz, amíg az emberek szükségét érzik annak, hogy megmutassák egymásnak: milyenek ők, milyenek nem, és milyenek szeretnének lenni”. Hát Te, Bandi bátyám, éppen ennek a fajta Színháznak voltál Isten kegyelméből évtizedeken keresztül s vagy még mindig (akkor 90 évesen!) mindannyiunk nagyrabecsült, makacsul kitarító és optimizmussal teli munkása, amit most hálásan megköszönve imáimban, Isten oltalmazó szeretetébe ajánlak. Áldjon meg ő Téged továbbra is szellemi frissességgel, (költői szavakat idézve) a „belső táj nélkülözhetetlen békéjével és testi egészségével, munkabírással - mindannyiunk öröme és megelégedésére”. Válaszul egy Kötő József által összeállított, most itt a kezemben tartott szép könyvet, *A színház fanatikusa* címűt kaptam tőle ajándékba, a következő dedikációval: „Jakab Gábornak, lelki nyugalmam pász-

torának! Köszönöm, hogy imáidban Isten oltalmazó szeretetébe ajánlasz és kéred, áldjon meg engem továbbra is szellemi frissességgel, a „belső táj nélkülözhetetlen békéjével”, testi egészségével és munkabírással. Az Isten áldjon meg Téged is! Kedves Gábor, hálám jeléül fogadd ÉLETREGÉNYEMET – szeretettel Bandi bátyád”.

Kedves Bandi bátyám! Gyakran idézik színházi körökben a színházzal kapcsolatosan Hamlet nagyon is megalapozott kifakadását, idézem: „Lelkem facsarodik belé, ha egy tagbaszakadt, parókás fejű fickót hallok, hogyan tépi foszlánnyá, csupa rongyokká a szenvedélyt, csakhogy a földszinten állók fülét megrepessze... Én az ilyen fickót megcsapatnám, amiért a különcöt is túlozza és heródesebb Heródesnél”. Bandi bátyám, állíthatom, hogy te soha nem tartoztál az ilyenfajta ripacs színészek közé. Azt a színházat képviselted, melynek mindig is az a célja (Shakespeare-t idézve), hogy „tükröt tartson a természetnek, hogy felmutassa az erénynek önábrázatát, a gúnynak önnön képét, és maga az idő, a század testének tulajdon alakját és lenyomatát”. Ez a gondolat egyébként évszázadokkal korábbi időből való, hiszen eredetileg Cicerótól származik, aki szerint, idézem: „a színdarabnak az emberi élet tükrének, az erkölcsök példájának s az igazság képének kell lennie”.

Amit Friedrich von Schiller gondolt a 19. században, amikor Ciceróhoz hasonlóan ő is erkölcsi intézménynek nevezte a színházat, azt jóval korábban Shakespeare váltotta igazán valóra. Igen, ő mindenféle tendencia nélkül magasztos erkölcsi eszméknek lett a világraszóló hathatós hírnöke, és így: egy Lear, egy Hamlet, egy III. Richárd többet tett az emberi nem megtisztítására és felemelésére, mint a legékesebb politi-

kai szónoklat. Hadd jegyezzem meg itt zárójelben gyakori színházlátogatóként nagyon szerényen, ha valamit manapság személy szerint hiányolok néha mégis a színházból, az a CSEND, a meditációra is alkalmas adó csend, az elmét és a lelket egyaránt megoldoztató és meggondoloztató filozófiai és vallási mélységű csend, s nyomában a valóságos és nem csak mondva csinált katarzis, illetve olyanfajta (különbben) banálisnak tűnő igazságoknak a felfedezése, amilyeneket a 100 éve született Weöres Sándor fogalmazott meg a kolozsvári színház jelenlegi műsorán szereplő A teljesség felé című művében: „alattam a föld, fölöttem az ég, bennem a létra”.

Bandi bátyám, szóban kifejezett személyes kívánságodnak eleget téve (a Teodora-házban többször is meglátogattalak, legutóbb éppen Szilveszter napján), katolikus egyházunk papjaként imádságos lélekkel elkísérlek utolsó utadra, a Házsongárdba. De tudd meg, az én gyászom ma azért nagy, mert a Tündérországoknak is nevezett Erdély szellemi és kulturális erdejében szemem láttára ismét kidőlt egy hatalmas fa. Igaz ugyan, hogy senki sem pótolhatatlan, de hiányozni fogsz - és nemcsak nekem, sokaknak... A horizonton túli viszontlátás reményében veszek ezért búcsút tőled „a” színésztől, a színház fanatikusától, az egyenes testtartású, elegáns megjelenésű, komoly gondolkodású, jellemes és talpig becsületes embertől. Mivel pedig a szépet és eszményt kereső, a kultúra iránt érdeklődő magyar közönség (illetve közösség) szolgálatában fogyott el égő gyertyaként 100 évig tartó földi életed, Isten-Atyánknak a kebelén legyen jutalmad a mennyei Requiem! Ámen.

Jakab Gábor

(Szabadság – 2014. január 11.)

Drága Bandi bácsi,

mint ki végleg, mint ki örökre, mint ki nemes szövésű emlékebe öltözött s búcsúzni mégis tétova, készületlen, álllok a pillanat megmásíthatatlan felismerésében kissé irigykedve, hogy ez igen, ez az átváltozás remekül sikerült, hogy ezt vajon hogy kell csinálni?... mint ki titokban keresi a függönyt, hogy már lemeget, vége a jelenetnek, fel lehet kelni, lehet tapsolni, meghajolni, mint ki felméri mégis, hogy megharabolták, hogy szálfagyenes gerincet vízszintessé szenderített a vég, mint ki fejet hajt most az alázat, a szeretet, a kintartás, a tudás, a bölcsesség előtt... „Zsolt, gyere ide, mondani akarok valamit. Néztem a jelenetet, nem rossz, amit csinálsz, csak

nem lehet érteni semmit. Ne befele. Kifele. És halld meg, amit mondasz, ne vágass át a szövegen, ne rohanj”. „De Bandi bácsi, a rendező azt mondta, hogy...” „Úgy kell csinálni fiam, ahogy a rendező mondta, de kicsit úgy is, ahogy én mondom, a kettő nem mond ellent...” Köszönöm, úgy fogom csinálni Bandi bácsi, úgy fogjuk csinálni. Most már semmi nem ragadhatja el tőlünk... a test már nem fog elvágódni a padlóburkolaton, a lélek szabadon száguld és mégis velünk marad, mint ki nemes szövésű emlékebe költözött, mint aki örökre, mint aki végleg. Drága Bandi bácsi. Isten veled, nyugodj békében!

Bogdán Zsolt

Szomorújelentés

Szívünk mély fájdalommal de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk, hogy a drága jó férj, pótolhatatlan édesapa, nagypapa, testvér, rokon, szomszéd és ismerős

Keresztes János
nyug. könyvelő

életének 80-dik, házasságának 55-dik évében, rövid szenvedés után 2014. január 9-én szerető szíve megszűnt dobogni. Nehéz szívvel, de Isten akaratában megnyugodva búcsúzzunk Tőled, 2014. január 11-én 15 órakor az örmény katolikus temetőben. Virrasztás 2014. január 10-én 17 óras szentmise után lesz az örmény katolikus templomban. Béke poraira, emléked szívünkben örökké élni fog!

A gyászoló család

Gyergyószentmiklós, 2014. január 9.

*

Keresztes János nyugdíjba vonulásáig a Fafeldolgozó vállalat főkönyvelője volt, becsülettel végezte munkáját. Hosszú évekig tevékenykedett mint egyháztanácsos. Ügyelt és könyvelte az egyház pénzét. Mindenre gondja volt, ami az egyház vagyonát képezte. Személyesen foglalkozott az egyház érdejeivel. Részt vett a Gyergyószentmiklói Örmény Katolikus Egyesület alapításában is. Köszönjük munkásságodat, örvendünk, hogy velünk voltál. Emlékedet szívünkbe őrizzük, nyugodj békében!

Kulcsár László Gy.Ö.K.E. elnök

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe Avedik Hovaneszján atyával

Budapesten, Avedik Hovaneszján atya ünnepélyes örmény katolikus szentmisét mutatott be öményül az Orlay utcai örmény katolikus templomban 2014. február 2-án, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén. Az oltárnál szolgált Fülöp Ákos plébániai kormányzó úr és Zsigmond Benedek armenológus. A szentmisén közreműködött az INPERATRIX énekegyüttes. A zsúfolásig megtelt templomba Avedik atya hosszú és fáradságos út után érkezett Bejrutból, közvetlen modorával hozzájárult a Lelkészség hitéletének fel lendítéséhez. A szentmise után, az év első zeneagapéján Szilvay Ingrid gyönyörű játékkal felavatta a plébánia vadonatúj zongoráját. (Részletes beszámoló a miséről és a zeneagapéről a következő füzetekben. Fotók: Kabdebó János és Heim Pál.)

Részlet a miséből

Szongoth Gábor köszönti a zeneagapén megjelenteket

Avedik Hovaneszján atya áldást oszt

Szilvay Ingrid zongoraművész

Az IMPERATRIX énekegyüttes

A februári zeneagapé közönsége

Zeneagapé az Örmény Katolikus Plébánián

(Budapest XI. ker., Orlay u. 6.)

Az év második zeneagapéja március 2-án lesz,

Vörösváry Márton

ifjú konzervatóriumi hallgató fog – az eddigi hegedű koncertek után – zongorán és hegedűn rövid előadást adni.

Március 30-án is lesz zeneagapé, ekkor – várhatóan –

Mártonffy Miklós

előadóművész zongorázik és énekel.

Szongoth Gábor

A BUDAVÁRI ÖRMÉNY NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
Szeretettel meghívja Önt, kedves Családját és Barátait

Lepsénye! még megvolt!

című farsangi multságára zenével, tombolával,
a Márványmenyasszony Étterembe
2014. február 22-én, szombaton

11 órakor Sasvári-Merza Krisztina várja a fiatalokat!
Örmény motívumok – ötvös- és kódexműhely
Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió

16 órakor Nóti Károly pesti kabaré!
Köszöntőt mond **Dr. Jeney Jánosné** alpolgármester asszony
Előadóják: **Simon András, Várady Mária, Csergőffy László, Máté Krisztián, Schupp Gabriella, Németh Anna, Ott József, Szekeres Máté mh., Hamrák Viktor mh., Nemes Gusztáv mh., és Jeges Krisztián** színművészek
Bevezetőt mond **Kovács Dezső** színikritikus

Sztárvendégünk **Szöke Mirjam** Miss Hastánc Hungary

Most is muzsikál a **Gáti-Németh Duó**

Zárszót mond **Dr. Issekutz Sarolta** az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületének elnök-asszonya

Szerkesztette: **Várady Mária**
Rendezte: **Szöke István**

Helyszín a **Márványmenyasszony Étterem**
Budapest I. kerület, Márvány utca 6. Megközelíthető a 18 és 56-os villamos Mikló utcai megállójától, vagy a 178-as autóbusz Krisztina téri megállójától.

Támogatók:

Felhívás

Az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége (EMÖSZ) elkezdi az Erdélyben élő és innen elszármazott örmények helyzetének szakszerű feltérképezését és feldolgozását. A felmérés célja az örmény identitás, az érdeklődési körök és igények felkutatása a jövő építése céljából, a történelmi és családfakutatások segítése.

A szokásos papír formában eljuttatott kérdőív mellett (amit szándékunkban van mindenkihez eljuttatni) a felmérést nagyban megkönnyíti az elektronikus változat, amelyet a következő adatlapon lehet elérni:

facebook.com/emosz2013, vagy egyszerűen a saját Facebook oldalon az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége-re való rákeresés útján.

dr. Puskás Attila elnök, EMÖSZ

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tízennyolcadik éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált ősainknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a **Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,** amelynek részegyháza a magyarhonon, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma! Köszönjük, hogy gondolt ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Budapesten, Avedik Hovaneszján atya ünnepélyes örmény katolikus szentmisét mutatott be örményül Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén, az oltárnál szolgált Zsigmond Benedek armenológus (37–38. o.)
(Fotó: Kabdebó János)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. II. emelet 280, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.